

Bareel

Tijdschrift voor wie ten dienste staat van buitenlanders

**Dossier :
De Métallurgie
Hoboken-Overpelt
N.V.**

Jaargang 4 – nummer 15 – driemaandelijks

*abonnement : 250 BF
losse verkoop : 65 BF
promotienummers : 30 BF*

(ver. uitg. : Tin Wouters, Gallaitstr. 78, 1030 Brussel)

Bareel

een uitgave van de v.z.w.
BAREEL

Redactie:

Sarie Abdeslam, Miek Aerts,
Gaëtan de Moffarts, Monique
Renaerts, Mark Maes, Luk
Michiels, Frank Moulaert, Lieselot
Pittery, Hugo Swinnen, Lieven
Vandenberghen en Tin Wouters.

Medewerkers:

Jan de Staelen en Lode Van Loock.

Redactiesekretariaat:

Christine Van der Heyden, Veerle Hobin
en Peter Hanssens.

Druk:

EPO, Berchem

Tekeningen:

Ingace Van Nevel

Foto's:

Jan de Staelen

Redactie en administratie:

Gallaitstraat 78, 1030 Brussel
Het O.C.G.B. staat in voor de
administratie. Tel.: 02/216.78.30.

Abonnementen:

Gratis abonnement voor wie met deze
problematiek te maken en weinig
financiële middelen heeft. Anderen
kunnen zich abonneren tegen 250 frank
per jaar, door overschrijving van dit
bedrag op rekeningnummer
001-0967311-06 van Bareel met de
vermelding "Abonnement Bareel".
In beide gevallen dient men de
involstroom in dit nummer volledig in te
vullen en op te sturen naar
administratie BAREEL.

Overname:

Geheel of gedeeltelijk, van tekst en/of
illustraties is alleen toegestaan na
schriftelijke toestemming van de
redactie.

inhoud

Werk- en scholingsprojecten

p.3-8

Een aanpak van de werkloosheid door Molukse jongeren in Nederland: het opzetten van werk- en scholingsprojecten op verschillende plaatsen in Nederland.

Dossier: de Métallurgie Hoboken-Overpelt NV

p.9-18

Een onderzoek naar de redenen voor de grote vreemdelingenaanwezigheid in de Métallurgie te Hoboken.

Tribune

p.19

Soweto... Schaarbeek, St. Joost of de apartheidopbouw: een scherpe aanklacht tegen de ongewettigde razzia's in voornoemde gemeenten.

Statistiekje

p.20

Sluit aan bij het vorig statistiekje in Bareel nr. 14, geeft verder cijfermateriaal over werkloze vreemdelingen in de gewesten.

Juridische kroniek

p.21-22

Handelt ditmaal over de procedure, de intrekking en de geldigheid van arbeidskaarten en vergunningen.

En verder

Abonnementsstrook

p.23

Dokumentatie

p.23

Beknopt

p.24

Werk- en scholingsprojecten

Een aanpak van de werkloosheid door Molukse jongeren in Nederland

1. We willen **echt werk**; dat wil zeggen : een gewone betaalde baan.
2. Blijkt dat echt werk (nog) niet mogelijk is, dan willen we toch in ieder geval **tijdelijk werk dat normaal gehonoreerd wordt** (dus geen activiteiten die mogen worden verricht "met behoud van uitkering").
3. Bij het zoeken naar objecten die tijdelijk werk mogelijk maken, moet in de eerste plaats gedacht worden aan werk dat de eigen Molukse gemeenschap ten goede komt.
4. Sociaal-kulturele activiteiten voor werklozen (projecten ex art. 36 van de W.W.V. (1) worden in principe als "zoethoudertjes" afgewezen; een uitzondering wordt gemaakt als zo'n project in het belang is van de eigen Molukse gemeenschap of een reële aanloop is tot echt - al dan niet tijdelijk - werk.

Aldus de reactie van een aantal jonge werkloze Molukkers op de vraag: "Wat zijn onze wensen (ivm werk, h.s.) en wat kunnen we samen doen om die wensen te verwezenlijken?" Plaats van handeling: woonoord Lunetten te Vught bij 's-Hertogenbosch in Nederland.

Deze en soortgelijke wensen van Molukse jongeren zijn uitgangspunt geweest bij het opzetten van werk- en scholingsprojecten op verschillende plaatsen in Nederland.

Over de konkrete invulling van die projecten dadelijk meer.

Eerst wil ik iets vertellen - zij het heel in het kort - over de positie van Molukkers in Nederland en over de dubbele herkomst van deze werk- en scholingsprojecten.

1. De Molukkers en het overheidsbeleid.

Voor het beoordelen van de situatie van Molukkers in Nederland is het goed te weten waar deze mensen vandaan komen en waarom ze naar Nederland werden gebracht. Het gaat om een groep militairen uit het voormalige Nederlandse leger in Indonesië, die met Nederland tegen de onafhankelijkheid van Indonesië hadden gestreden. Rinus Penninx zegt verder over hen: "Allereerst moet geconstateerd worden, dat de groep ex-KNIL-militairen en hun gezinnen in meerdere opzichten een betrekkelijk homogene groep vormde. In het voorgaande is reeds duidelijk gemaakt, dat het ging om een groep die reeds lange tijd in afwachting van hun demobilisatie geïsoleerd in kampen op Java had verbleven, dat zij gezamenlijk lange tijd geweigerd hadden op de Nederlandse voorwaarden te demobiliseren en dat ze als groep en onvrijwillig naar Ne-

derland kwamen. Allen waren bovendien beroepsmilitairen, meest uit de lagere rangen. Daar komt bij dat het grootste deel van de groep cultureel sterk verwant was en tot de gemeenschappelijke Ambonese Adat-kring behoorde". (2)

Voor wat de situatie in Nederland betreft is belangrijk dat deze mensen aanvankelijk volledig door het rijk werden onderhouden en ondergebracht werden in "woonorden" (eufemisme voor kampen?). Dit gebeurde vanuit een tijdelijkheidsperspektief wat hun verblijf in Nederland aanging. De vakbeweging had trouwens de verzekering gekregen "dat deze oud-militairen niet als concurrenten op de arbeidsmarkt zouden verschijnen". Het tijdelijkheidsperspektief bestond erin dat de Nederlandse regering hoopte deze mensen naar een rustiger geworden Indonesië te kunnen laten weerkeren. De Molukkers van hun kant hoopten terug te gaan als eenmaal de R.M.S. (Republiek Maluku Selatan) zou zijn gerealiseerd. Voor beide liep het anders dan verwacht werd.

Gaandeweg moest dan ook het tijdelijkheidsperspektief worden verlaten en vroegen problemen van werkgelegenheid, onderwijs, huisvesting, enz om een oplossing.

Deze oplossing kwam er niet of slechts ten dele. In algemene termen zegt Penninx hierover "Méér dan bij welke andere allochtone groepering in Nederland ook, hebben de problemen rond de in Nederland verblijvende Molukkers zich in de laatste 27 jaar opgestapeld; gedurende de laatste jaren lijken de spanningen zich in regelmaat en hardheid toenemende acties van kleine groepen jonge Molukkers te ontladen. Grote publiciteit rond deze spectaculaire acties, de felle reac-

ties en de vrees voor een spiraalproces van verslechtering van de verhoudingen tussen autochtone bevolking en allochtone in het algemeen en Molukkers in het bijzonder haalden de problemen van de Molukkers uit de relatieve anonimiteit en dwongen de overheid haar beleid kritisch te bezien en naar buiten toe duidelijk te stellen". (3)

Het Nederlandse overheidsbeleid t.a.v. Molukkers evolueerde dus van zorg (commissariaat Ambonezen Zorg) naar zelfzorg en uiteindelijk naar pogingen om de volledige inschakeling in de Nederlandse samenleving te bevorderen. Alleen bij het Ministerie van C.R.M. (Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk) bleef nog een aparte beleidsafdeling voor Molukse aangelegenheden bestaan.

In 1974 werd dan een Interdepartementale Contactgroep Molukkers in het leven geroepen.

In 1976 komt voor het eerst inspraak van Molukse kant in het beleid met de instelling van het *Inspraakorgaan Welzijn Molukkers* in februari 1976. Dit inspraakorgaan is representatief samengesteld.

Over de invloed van de acties van de Molukkers zelf op de instelling van deze twee organen zijn de meningen verdeeld.

Penninx over de interdepartementale contactgroep: "De oprichting van dit coördinerend orgaan lijkt, gezien de samenstelling ervan, vooral ingegeven door toenemende politieke activiteit en radicalisme onder Molukkers. Opvallend is dat de ministeries van Sociale Zaken en Onderwijs en Wetenschappen niet in de contactgroep vertegenwoordigd waren, terwijl de

ministeries van Justitie (verantwoordelijk voor strafrechttopsporing en vervolgbare feiten), Binnenlandse Zaken (relatie met Indonesië), Algemene Zaken (algemene politieke verantwoordelijkheid) en CRM (welzijnsbeleid) wél zitting hadden." (4)

Ritz Mual, de huidige voorzitter van het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers, geeft een soortgelijke interpretatie van de oprichtingsgeschiedenis van het Inspraakorgaan. "Tot 1976 werd het beleid eenzijdig door de overheid gevoerd. We drongen al in '70 aan op verandering. Dat gebeurde niet en het eenzijdig beleid over onze hoofden heen heeft geleid tot verzet van onze kant. Daar ligt de oorzaak. In '73 was overeengekomen dat het orgaan er zou komen. Maar dat bleef weer uit. En dat gaf spanningen. Ik zou mezelf geweld aandoen als ik zou ontkennen dat niet ook de 'eruptions' (de gijzelingsakties e.d., h.s.) hebben bijgedragen tot het sneller instellen van het inspraakorgaan. Molukkers hebben geweldig veel energie en emotie geïnvesteerd in de strijd voor het beëindigen van het eenzijdig beleid van de overheid. En het uitbreken van die emoties heeft uiteindelijk geleid tot het instellen van het inspraakorgaan." (5)

De medewerker op het gebied van Molukse zaken bij de Directie Coördinatie Minderhedenbeleid van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Jan de Winter, betwist de juistheid van deze interpretatie. "De overheid wilde het karakter van inspraak duidelijk stellen. Het inspraakorgaan kon niet het karakter hebben van een staat in de staat, een parlement van Molukkers dat over Molukkers zou regeren. Het heeft zes jaar geduurd voordat de Molukkers daarvan overtuigd waren." Hij meent dan ook dat er geen verband bestaat tussen de gijzelingen van december '75 en het instellen van het inspraakorgaan in februari '76. "Het inspraakorgaan zou worden ingesteld. De brieven waren al gestuurd en de receptie was als het ware al belegd. Maar door die gijzelingen is het uitgesteld tot februari. Dus als men zegt dat het orgaan versneld is ingesteld door de gijzelingen durf ik recht in iemands gezicht te zeggen dat dat een leugen is." (6)

Hoe dan ook, de Molukse gemeenschap voelt zich op zowat alle terreinen door de Nederlandse overheid verraden. Onder bedreiging van ontslag uit militaire dienst kwamen ze naar Nederland en bij hun aankomst werden ze toch meteen ontslagen. Aanvankelijk mochten ze niet voor zichzelf zorgen, nadien moest dat plots wel. Nederland leek eerst de

strijd voor een eigen Molukse Republiek te steunen, maar kwam daar om allerlei redenen op terug. Reden te over voor de Molukkers om wantrouwig te worden.

Deze enkele historische notities zijn belangrijk om de specifieke plaats van de Molukse gemeenschap in Nederland te begrijpen.

Tenslotte geef ik nog enkele cijfermatige gegevens. Het gaat hier slechts om schattingen. Ook verder zal nog blijken dat exakte gegevens bijna niet voorhanden zijn. Iedereen die bij de problemen van Molukkers betrokken is, vraagt dan ook in de eerste plaats om nader onderzoek. Het aantal Molukkers dat in Nederland woont bedraagt volgens het Inspraakorgaan in 1979: 33.743 (7). Volgens een regeringsnota uit 1978 (8) was ongeveer 60% van hen Statenloos ingeschreven, 30% had de Nederlandse en 10% de Indonesische nationaliteit. Inzake huisvesting: 75% woonde in speciaal voor hen gebouwde woonwijken, 3% verbleef nog in woonoorden (aangepaste concentratiekampen uit W.O.2) en 22% woonde verspreid.

2. Het Inspraakorgaan en de werkloosheid.

De schets van het overheidsbeleid die hierboven werd gegeven was ook nodig om de plaats van het Inspraakorgaan te begrijpen, omdat juist dit orgaan een belangrijke rol vervult in de aanpak van de werkgelegenheidsproblemen van Molukkers. Zij brachten hieromtrent een uitgebreid advies uit aan de regering: "Werk voor Molukkers" en ze werkten actief mee in de stuurgroepen van twee projecten (Vught en Breda).

Hoe is het nu met de werkloosheid bij Molukkers gesteld? Alle bronnen die we hierover raadpleegden beklagen zich over het gebrek aan gegevens. Molukkers staan niet als zodanig geregistreerd in Nederland. Dit betekent dan ook dat via de gewone kanalen geen gegevens bekomen kunnen worden. Er zijn wel door de GAB's (Gewestelijke Arbeidsbureaus) in 1978 en 1979 twee handtellingen uitgevoerd op basis waarvan het Inspraakorgaan tot een aantal vaststellingen komt en konklusies trekt. Zij houden de lezer wel voor voorzichtig met dit cijfermateriaal om te springen: "De bedoeling van dit hoofdstuk is niet om tot nu toe ontbrekend feitenmateriaal te leveren, maar enkel om met behulp van zeer beperkt beschikbare middelen enkele voorzichtige en zeer globale conclusies te trekken, die door onder-

zoek bevestigd of ontzenuwd kunnen worden." (9)

Zij stellen in de eerste plaats vast dat de Molukse werkloosheid in de periode tussen de twee tellingen toegenomen moet zijn en dat ze nu zowat 4,5 keer zo hoog is als de werkloosheid onder Nederlanders. Bij een vergelijking tussen verschillende etnische minderheidsgroepen blijkt dat er een opvallende overeenkomst is tussen de werkloosheidspercentages van **gekleurde** bevolkingsgroepen: Molukkers, Antillianen en Surinamers. Deze percentages blijken aanmerkelijk hoger te liggen dan die van blanke groepen. "Het Inspraakorgaan vreest dat een niet door de regering in haar opsomming vermelde oorzaak - diskriminatie van niet-blanke ingezetenen - hier een rol speelt." (10)

De jeugdwerkloosheid is bij Molukkers ook aanzienlijk groter dan in de totale werklozenpopulatie. Jonger dan 25 jaar is 47,1% tgo. 43,7% bij het totale aantal werklozen; jonger dan 40 jaar: 88,5% tgo. 78,3%. Bovendien gaat het hier vaak om langdurige werkloosheid. Dit duidelijk in tegenstelling tot de werkloosheid van Mediterrane groepen (Turken, Marokkanen), die gemiddeld van opvallend korte duur is.

In het rapport "Waar komen zij terecht" van de ACOM (11) heet dit laatste verrassend. Aandachtige lezers van Bareel zullen eerder de langdurige werkloosheid van Molukkers verrassend vinden. Inderdaad is ook in Bareel reeds aangetoond dat gastarbeiders vaker, maar ook korter werkloos zijn dan autochtonen. De verklaring hiervoor ligt in de positie die ze op de arbeidsmarkt innemen. Veelal werken ze in die sectoren en banen waar de werkloosheid en het verloop hoog zijn, zodat we met recht van een reserveleger kunnen spreken. De schrijfster van het genoemde rapport vermeldt dit (zij het niet in deze bewoordingen) ook als één mogelijke hypothese, maar verder komt ze niet.

Niet alleen hebben Molukkers dus een andere geschiedenis dan gastarbeiders, maar blijkt ook een andere (of geen?) positie op de arbeidsmarkt. Vermoedelijk mede omdat hun opleidingsniveau hoger ligt dan dat van andere etnische minderheidsgroepen. Het reserveleger op de arbeidsmarkts funktioneert voornamelijk met ongeschoolde werknemers.

Molukkers worden dus op de arbeidsmarkt blijkbaar niet als Nederlanders behandeld, want dan zou hun vaak behoorlijk opleidingsniveau meer uitzicht bieden op werk. Een argument dus voor de diskriminatie-hypothese van het Inspraakorgaan. Maar juist

door dit opleidingsniveau kan de groep ook niet tot het gastarbeiders-reserveleger behoren.

Een belangrijk kenmerk van de Molukse beroepsbevolking is bovendien de concentratie op een beperkt aantal sectoren. Er zijn bijvoorbeeld opvallend veel metaalbewerkers en dan nog in specialismen die niet zo gevraagd zijn. Verklaring hiervoor vindt het inspraakorgaan in het feit dat de beroepskeuze veelal via informele kanalen verloopt: invloed van familieleden, vrienden of kennissen die hetzelfde beroep kozen.

Gevolg van deze langdurige werkloosheid is vaak een vlucht in drugsgebruik en kriminaliteit.

Het beleid van het Inspraakorgaan is er op gericht voorstellen te doen om deze problemen op te lossen en daar zelf aan mee te werken. Oorzaken gaan in de aanpak voor gevolgen. Vandaar de prioriteit die gegeven wordt aan de werkloosheid onder jongeren.

Samengevat zijn de belangrijke elementen waarmee rekening gehouden moet worden:

1. Het gaat om een groep langdurig werklozen, met
  2. een relatief hoog gemiddeld opleidingsniveau, dat echter
  3. vrij eenzijdig op bepaalde beroepen is gericht;
  4. Een aantal van deze jongeren moet weer wennen aan een "normaal" arbeidsritme en
  5. er is onder deze jongeren nogal wat drugsgebruik en kriminaliteit.
- Om deze verschillende probleemaspecten gelijktijdig aan te pakken zag het Inspraakorgaan nogal wat in zogenaamde "werk- en scholingsprojecten".

3. Het Nederlandse welzijnswerk en de werkloosheid

Laten we nu de bemoeienis van het 'welzijn-in-brede-zin' met de werkloosheid schetsen in enkele regels. Grofweg komt het erop neer dat het bestaande welzijnswerk steeds meer gekonfronteerd werd en wordt met de problemen van werklozen, in de eerste plaats in de opvang van de gevolgen van de werkloosheid. Daarnaast werd specifiek welzijnswerk in het leven geroepen door subsidieregelingen voor bv. sociaal-kulturele activiteiten

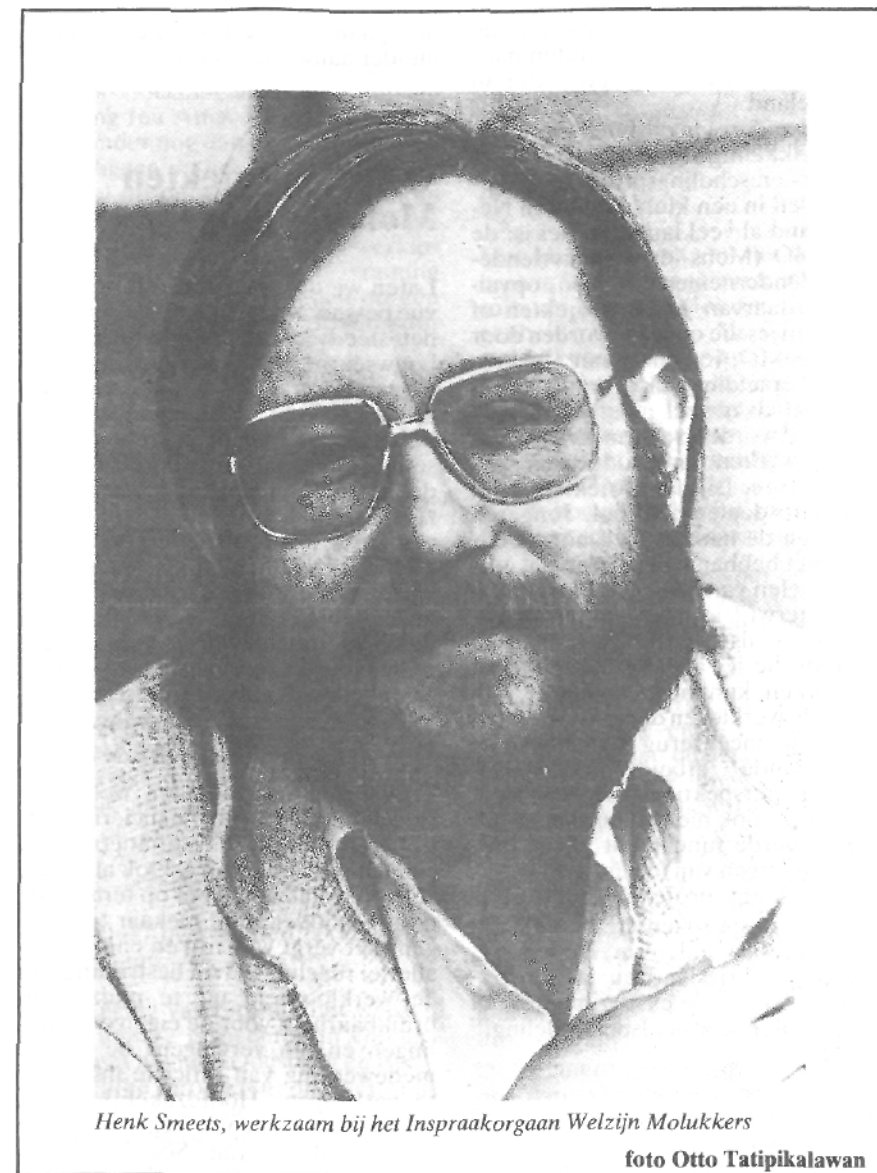
met jeugdige werklozen. Dit opvangwerk heeft als meest positieve effect dat het een mogelijkheid biedt voor werklozen om uit de individualiteit te komen, de eigen situatie niet meer geïsoleerd te zien en de 'werkloosheid-is-je-eigen-schuld-idee' kwijt te raken. Dit alles leidde er dikwijls echter ook toe dat opvangactiviteiten als zoethouders en oplap werden gezien. Werklozen wilden samen naar oorzaken van hun werkloosheid gaan zoeken en er vervolgens wat aan proberen te doen. In een landelijke manifestatie heette het: "Geen gelul over psychische nood; wij eisen werk en brood".

Ook voor de welzijnsinstellingen was deze bezigheid frustrerend. Men werd er zich van bewust dat men op deze manier bezig was in de zachte sektor op te vangen en vervolgens op te lapen wat de harde sektor liet vallen. En daar wou men verandering in brengen.

Men zocht naar middelen om de positie van werklozen op de arbeidsmarkt te verbeteren. En zo ontstonden werkgelegenheidsprojecten in Drenthe, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. Zowel de herkomst van de projecten als bepaalde kenmerken ervan verschillen nogal van plaats tot plaats. Dat we hieronder ideeën van de Gelderse Stuurgroep Werkloosheid als voorbeeld aanhalen betekent niet dat alle projecten op dezelfde werkwijze ontstaan zijn, wat trouwens uit de konkrete beschrijving nog zal blijken.

De inspiratie voor deze aanpak werd gezocht in bestaande initiatieven in binnen- en buitenland. Nelleke van Casteren van de G.S.W. zegt over de projecten in Gelderland. "De uitwerking van die projecten gebeurde niet zomaar achter een bureau. Er is eerst een soort inventaris gemaakt van wat in Nederland of in het buitenland op dit terrein reeds gebeurt.

* De oorspronkelijke ideeën voor die werk- en scholingsprojecten

Henk Smeets, werkzaam bij het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers

foto Otto Tatipikalawan

komen uit een oriëntatieris die een aantal collega's maakten naar 'community industry' projecten in Engeland.

- * Een andere invalshoek voor de ontwikkeling van ideeën rond werk- en scholingsprojecten is gevonden in een klub die hier in Nederland al veel langer actief is: de MeMO (Mens- en Milieuvriendelijk Ondernemen). Alleen, opvallend daarvan is dat projecten of bedrijfjes die opgezet worden door de MeMO, jongeren met afgebroken opleiding niet aanspreken, omdat daar veel meer de nadruk gelegd wordt op een andere manier van werken en produceren van goederen. Bij die projecten staan andere doelen centraal. Jongeren leggen de nadruk toch nog steeds op het hebben van loon en het ontwikkelen van een goede kwalificatie, terwijl je in projecten of bedrijfjes als MeMO vaak mensen vindt die je, als je etiketten moet plakken, kunt bestempelen als culturele werklozen die er voor kiezen om niet meer terug te gaan naar de bestaande arbeidsmarkt, daar geen perspectieven meer zien, maar ze ook niet willen zien.
- * Een derde fundament bij de ontwikkeling van ideeën over werk- en scholingsprojecten heeft gelegen in experimenten die ook wat langer bestonden in Nederland, zoals in Friesland en in Amsterdam, vanuit de experimentele of aanvullende arbeidsbemiddeling." (12)

Aan dit soort projecten zaten onmiddellijk ook ideeën vast zoals:

- * De arbeid moet maatschappelijk nuttig zijn;
- * De deelname moet op strikt vrijwillige basis geschieden (dus niet onder druk van het arbeidsbureau);
- * Binnen de projecten moet geëksperimenteerd kunnen worden met vormen van werkoverleg, zelfbeheer en zelforganisatie;
- * Scholing, vorming en arbeid moeten geïntegreerd kunnen worden.

Dat we projecten zoals die ook voor en door Molukse jongeren worden gerund onder de ene noemer van werk- en scholingsprojecten brengen wil niet zeggen dat ze alle identiek zijn en nog minder dat ze centraal georganiseerd zouden worden. Na enkele jaren ervaring binnen deze projecten komt het Inspraakorgaan tot het onderscheiden van drie hoofdstromen: "projecten die primair tijdelijk werk bieden; projecten die vooral gericht zijn op scholing; en projecten die in de eerste plaats sociaal-kulturele activiteiten voor werklozen beogen. De componenten werk, scholing en sociaal-kulturele activiteiten zijn echter

doorgaans in alle projecten meer of minder aanwezig." (13)

4. De projecten van Molukse jongeren

Laten we de projecten zelf nu de revue passeren. Opvallend daarbij is dat het steeds om experimenten in de bouwsector gaat. Ook het Inspraakorgaan constateert dit maar voegt eraan toe: "Aan de andere kant vindt het orgaan dat de formule van Molukse bouwprojecten veel voordelen heeft die nog niet bij een ander werkobject zijn gesignaleerd. Zo is voldoende werk in de sfeer van onderhoud en opknappwerkzaamheden aanwezig; wordt gewerkt in groepsverband en - gedeeltelijk - in en ten behoeve van de eigen samenleving; zijn binnen de bouwprojecten zeer gevarieerde werkzaamheden denkbaar (metselen, timmeren, electro, tekenen enzovoort)". (14)

Voorst zijn de projecten wel nogal verschillend wat de financiering betreft. Dit is voor de initiatiefnemers een voortdurende zorg. Ook al slagen ze er meestal wel in om op termijn de nodige middelen bij mekaar te brengen, het vergt veel tijd en energie om allerlei regelingen ivm bestrijding van de werkloosheid uit te pluizen op bruikbaarheid voor de eigen doelstellingen en om vervolgens de nodige medewerking van officiële instanties te verkrijgen. Hoofdzakelijk wordt gebruik gemaakt van regelingen van het ministerie van Sociale Zaken t.b.v. bestrijding van werkloosheid in het algemeen en van de jeugdwerkloosheid in het bijzonder. Daarnaast werkt men via omscholingsregelingen. En tenslotte zijn er de subsidies (van het ministerie van CRM) voor sociaal-kulturele activiteiten voor jonge werklozen.

1. De bouwprojecten in Assen en Bovensmilde.

De eerste werkgelegenheidsprojecten voor Molukkers gingen uit van de Stichting Opbouw Drenthe (een provinciaal opbouworgaan). Marinjo praatte daarover met mr. A. Hijmans (directeur Opbouw Drenthe), drs. G. Walinga (adjunct-directeur) en M. Toisuta (coördinator van de projecten). (15)

Hijmans: "We hadden enkele jaren geleden werkgelegenheidsprojecten waarin Nederlandse werklozen allerlei buurthuizen in de provincie opknapt. Op een gegeven moment zijn we ook Molukse jongeren gaan inschakelen".

De heer Walinga voegt daaraan toe: "Die overstap naar Molukse jongeren is niet bewust gezet. We zijn er eigenlijk ingevallen. We kregen van het GAB te horen dat er weinig Nederlandse jongeren beschikbaar waren, maar dat er wel Molukse werklozen waren".

Door Molukse adviseurs uit de regio werd aangeraden ervoor te zorgen dat de Molukse jongeren in groepjes bij elkaar kwamen en dat de leiding werd toevertrouwd aan iemand die in de ploeg een natuurlijk gezag had. Zo ontstond de eerste Molukse onderhoudsploeg.

Deze activiteiten sloegen zo goed aan dat toen Opbouw Drenthe bij gebrek aan opdrachten en voldoende werklozen dit soort projecten stopzette, enige tijd later Molukse jongeren zelf vroegen om weer een ploeg te vormen.

Toisuta: "Er waren vijf jongens die aan de slag wilden, waaronder drie van de oude ploeg. (...) Nu zijn in Bovensmilde vijftien man werkzaam. (...) Een paar proberen zelfs al over te stappen naar een aannemer. Dat is belangrijk, want we willen uiteindelijk bereiken dat de jongens over gaan naar het gewone bedrijfsleven. En intussen krijgen ze de kans om (weer) aan werk te wennen, gemotiveerd te worden en zich te scholen."

De Molukse bouwprojecten hebben in Assen en Bovensmilde heel wat gebouwen opgebouwd of opgeknapt in opdracht van groepen, organisaties of verenigingen die anders deze werken niet zouden kunnen laten uitvoeren. Er werd gewerkt met een systeem waarbij de loonkosten worden bestreden met gelden afkomstig van arbeidscreërende maatregelen en waarbij materiaalkosten in rekening worden gebracht bij de opdrachtgever die een object laat opknappen.

De financieringsmogelijkheden blijken echter tekort te schieten. Op dit ogenblik (medio juli 1981) is het project stopgezet in afwachting van toekomstige subsidiëring.

2. De stichting Werkgelegenheid Molukkers Vught.

Deze stichting is het uitloeijsel van de wensen van jonge Molukkers waar we ons artikel mee begonnen. In tegenstelling tot Assen/Bovensmilde hier geen toevallige start, maar een goed doordachte, lang voorbereide aanpak. Het Inspraakorgaan en het P.O.N. (Provinciaal Opbouworgaan Noord-Brabant) stonden hiervoor mede in. Ook hier werd uiteindelijk een bouwproject gevormd. Eigenlijk lijkt het meer op een kleine bouwonderneming met ook de nodige technische en administratieve ondersteuning.

Er wordt totnogtoe gewerkt aan objecten in het eigen woonoord Lunetten te Vught (inrichting van een barak tot kantoor/werkplaats voor het project zelf; de inrichting van een andere barak tot peuterspeelzaal; het opknappen van een twintigtal wooneenheden) en verder aan het verbeteren van een bejaardentehuis, de afwerking van een jeugdgebouw en het opknappen van een gebouw voor de Stichting Buitenlandse Werknemers in Den Bosch, enzovoort.

Ook hier zijn een aantal jongeren reeds overgestapt naar een "gewone" baan, terwijl de meeste anderen in overleg met het GAB de overstap naar scholing voorbereiden of reeds gezet hebben.

In Vught wordt bovendien vastgesteld dat de jongeren die niet in het werkgelegenheidsproject meedraaien door het bestaan van dat project de weg naar het GAB en werk opnieuw hebben gevonden.

3. Stichting Werkgelegenheid Molukkers Breda.

Het project in Breda werd naar het Vughtse model bedacht. Van de ervaring met subsidiëringregelingen, die in Vught was opgedaan, werd dankbaar gebruik gemaakt.

In Breda werd meteen gekozen voor een erkenning als "experimenteel arbeidsproject voor jeugdige werklozen". Deze regeling biedt een looptijd van meerdere jaren, ook andere dan loonkosten zijn subsidiabel en er wordt uitgegaan van een groepsaankoop ipv een individuele benadering. In Vught werkt men nu ook via die regeling.

Overigens werd het ook een bouwproject omdat de renovatie van de eigen Molukse wijk gepland is, waarbij de groep waarschijnlijk opdrachten kan krijgen van de hoofdaannemer.

Dit project draait nog niet lang genoeg om al iets te kunnen zeggen over de effecten op de arbeidsmarkt voor de deelnemers.

Wel komt hier de drugsproblematiek duidelijk naar voren. Enkele deelnemers hebben daarmee te maken. Ze hebben onderling afgesproken dat tijdens de werkuren geen drugs worden gebruikt. Het werkritme en het teamwerk van de bouwproject blijken heel goed te combineren met een ontweningskuur.

Stichting Werkgelegenheid Lunteren en omstreken.

In de provincie Gelderland ontstonden projecten in samenwerking tussen de Gelderse Stuurgroep Werk-

loosheid en de Molukse gemeenschappen. In Lunteren was dat het Moluks Sociaal-Cultureel Centrum Stichting Ina Ama. De nadruk kwam hier minder nog dan in andere projecten te liggen op het hebben van werk dan wel op de scholing. In een nota van Ina Ama lezen we dat plannen gemaakt worden "om langdurig werkloze jongeren d.m.v. scholing, training en vorming voor te bereiden op een acceptabele en blijvende arbeidssituatie buiten het werkproject". Daarom werd ook gekozen voor subsidiëring via de omscholingsregelingen van het ministerie van Sociale Zaken. Dat betekende echter meteen ook de strikte beperking in tijd die deze regelingen voor een beroepsopleiding voorzien.

In de eerste plaats was er een opleiding tot nieuwbouw timmerman voor hen die uitdrukkelijk ook voor hun verdere loopbaan dit beroep kiezen. Voor anderen werd er de mogelijkheid geschapen om zich nog te oriënteren via een bouwproject die het stichtingsgebouw Ina Ama zou opknappen en via een afdeling administratie. Hoewel het uitgangspunt van dit project dus anders geaccentueerd was dan in de andere projecten, zag het werk er in de praktijk - met de genoemde beperkingen - gelijkaardig uit.

Het project in Lunteren is ondertussen afgerond.

In navolging van dit initiatief werden nog in andere gemeenten in Gelderland - met name in Doesburg en Elst - soortgelijke projecten opgezet, telkens ondersteund door een consultant van de Gelderse Stuurgroep Werkloosheid. Een eerste omscholingsproject in Doesburg is afgerond en er loopt daar een nieuwe subsidie-aanvraag.

In Elst is een project aan de gang.

5. Projekt "Mensen zonder werk" in Geleen

In Geleen tenslotte werd nog een andere aanpak gevolgd. Daar wou een groep van ongeveer dertig Molukse werklozen - bijgestaan door een consultant van de Stichting BOWL (16) en iemand van de Stichting Merpati in Geleen - "een alternatief geven aan het werkloos-zijn".

Het project wou in de eerste plaats bewustmakend zijn en de deelnemers weerbaar maken tegen nieuwe werkloosheid. Het scheppen van werk kwam op de tweede plaats.

In de aanvraag aan CRM stonden volgende activiteiten:

1. Informatie en voorlichting aan werkenden en niet-werkenden;
2. Activiteiten op het gebied van vorming en ontspanning;
3. Het vinden van werk: tijdelijk of permanent;

4. Het stimuleren en helpen van mensen die eigen ideeën hebben.

5. Resultaten en evaluatie.

Met Henk Smeets van het Inspraakorgaan had ik een gesprek over de resultaten van de Molukse werkgelegenheidsprojecten. Als ik de vraag stel kijkt hij me aan van: "daar heb je 't weer" en "je hebt het dus toch niet echt begrepen". Hij legt dan uit dat de opzet van de projecten niet in de eerste plaats is om arbeidsplaatsen te creëren. Dus als de vraag gesteld wordt hoeveel arbeidsplaatsen dit nu oplevert dan is dat naast de kwestie.

De projecten hebben voor de Molukse gemeenschap als eerste doel wat we **elementen van samenlevingsopbouw** zouden willen noemen.

In het advies "Werk voor Molukkers" staat dit beschreven als een emanciperende functie. In de eerste plaats blijken deelnemende jongeren aan zelfvertrouwen te winnen. Bovendien geven de projecten een unieke mogelijkheid tot kadervorming: jonge Molukkers vervullen in de projecten leidinggevende taken. Verder bevorderen de projecten zowel de interne (binnen de Molukse gemeenschap) als de externe communicatie (kontakten met opdrachtgevers, overheidsinstanties, leveranciers, enzovoort). (17)

De belangrijkste resultaten zijn voor ons dan ook die elementen van samenlevingsopbouw, zegt Henk Smeets.

Hoe is het nu met de andere doelstelling, het verbeteren van de arbeidsmarktpositie, gesteld?

Over de belangrijkheid hiervan is het Inspraakorgaan het (begrijpelijkerwijs) niet eens met het ministerie van Sociale Zaken (dat vaak subsidieert). Voor dit laatste is de arbeidsmarktpositie prioritair, voor het Inspraakorgaan is ze een afgeleide van de eerste doelstelling.

Wat er ook van zij, rechtstreeks resultaat is hier vast dat een - beperkt - aantal jongeren de overstap naar een "gewone" baan heeft gezet.

Eerder in dit artikel is al vermeld dat de projecten een uitstralend effect hebben op niet-deelnemende Molukse werklozen.

Een belangrijk element van de zwakke arbeidsmarktpositie was verder de eenzijdige beroepskeuze van jonge Molukkers. Wat dit betreft zijn de resultaten hoopgevend. Vooral in Breda en Vught, waar verder gemikt wordt dan in de Gelderse projecten die zich binnen gestelde omscholingsgrenzen bewegen, stappen nogal wat jongeren naar een opleiding over. Het

feit dat alle projecten in de bouwsector zijn te situeren, vormt geen belemmering voor een brede beroepskeuze. Een lijstje van gekozen opleidingen toont dit aan: fotograaf, laborant, sociale academie, tegelzetter, boekhouder, grafisch ontwerper, electricien, sterkstroom, landmeter.

Of dit alles later op de arbeidsmarkt zijn vruchten zal afwerpen blijft te bezien. Met de steeds stijgende werkloosheidscijfers en andere voor Molukkers belemmerende factoren zoals rasdiskriminatie is dit niet zo zeker. Nelleke van Casteren van de Gelderse Stuurgroep Werkloosheid: "Veel van die jongerenprojecten hebben een tweeledig doel: jongeren weerbaarder maken om een plek op de arbeidsmarkt te veroveren. Voor ons is dat al niet meer de belangrijkste doelstelling, omdat je je daarbij kunt afvragen of je groepen dan niet tegen elkaar gaat uitspelen door ze eigenlijk alleen maar puntiger ellebogen te geven waardoor ze dan bij wijze van spreken gastarbeidersplaatsen kunnen innemen omdat ze hoger gekwalificeerd zijn." (18). De G.S.W. heeft dan ook nu bij de tweede doelstelling, nl. loonvormende bedrijfjes creëren, prioriteit geplaatst. Maar of dat zal lukken is ook nog een vraagteken. Het zal duidelijk zijn dat hier discussiestof zit tussen de projecten onderling.

Tot slot wil ik mijn gedachten laten gaan over de vraag of deze experimenten van de Molukse gemeenschap in Nederland iets bruikbaar opleveren voor de situatie van gastarbeiders in België.

Hiervoor moeten we denk ik, kijken naar de hinderpalen die de initiatieven op hun weg ontmoeten en de oorzaken van hun onmiskienbaar, zij het misschien beperkt, succes.

Vooreerst zou ik nog willen stellen dat het BTK-systeem mij beter dan de meeste Nederlandse regelingen op dit soort projecten toegesneden lijkt, zeker als de uitbreiding tot meerjarige projecten doorgaat.

Er zijn echter een aantal voorwaarden aan deze initiatieven verbonden die ik in België moeilijker op te lossen zie. In de eerste plaats zijn er de administratieve hindernissen. Als je wat nieuws wilt ontwikkelen duurt het altijd een hele poos voor je de betrokken overheidsinstanties in beweging krijgt. Dat in Nederland een aantal projecten van de grond komen is te danken aan de inzet van mensen en middelen vanuit min of meer gevestigde welzijnsinstellingen. De positie van opbouworganen e.d. in België is zelf zo zwak dat ze die bijkomende belasting gewoon moeilijk aankunnen. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de moeilijkheden van het Opbouworgaan Heuvelland om een werkgelegenheidsproject van de grond te krijgen, niet omdat het aan ideeën ontbreekt,

maar omdat zelfs de gewone werking van het opbouworgaan voortdurend financieel gevaar loopt en geen extra risico's verdraagt. Het is niet overdreven te stellen dat de weg door de instituties een soort uitputtingsmars is en daarvoor heb je niet al te vermoeide trekkers nodig.

Met deze beperking gaat een tweede samen. De bouwprojecten in Nederland voeren opdrachten uit voor buurthuizen, stichtingen buitenlandse werknemers, bejaardentehuizen, e.d. "die deze werkzaamheden anders niet zouden kunnen betalen". Toch moeten deze opdrachtgevers kapitaalkrachtig genoeg zijn om de materiaalkosten te dragen. Voor het Belgisch sociaal-kultureel werk zal zelfs dit vaak te veel gevraagd zijn. Anderzijds kunnen hier wel andere opdrachtgevers bedacht worden die zulks wel kunnen opbrengen. Ik denk aan OCMW's en gemeentebesturen bijvoorbeeld (in het kader van de stadsvernieuwing?). Daar zal men dan echter vaak politieke problemen op zijn weg vinden. Een andere belangrijke bron van succes bij de Molukse projecten vormt de sterke zelforganisatie van deze gemeenschap. Deze is best te begrijpen vanuit het zeer specifieke verleden.

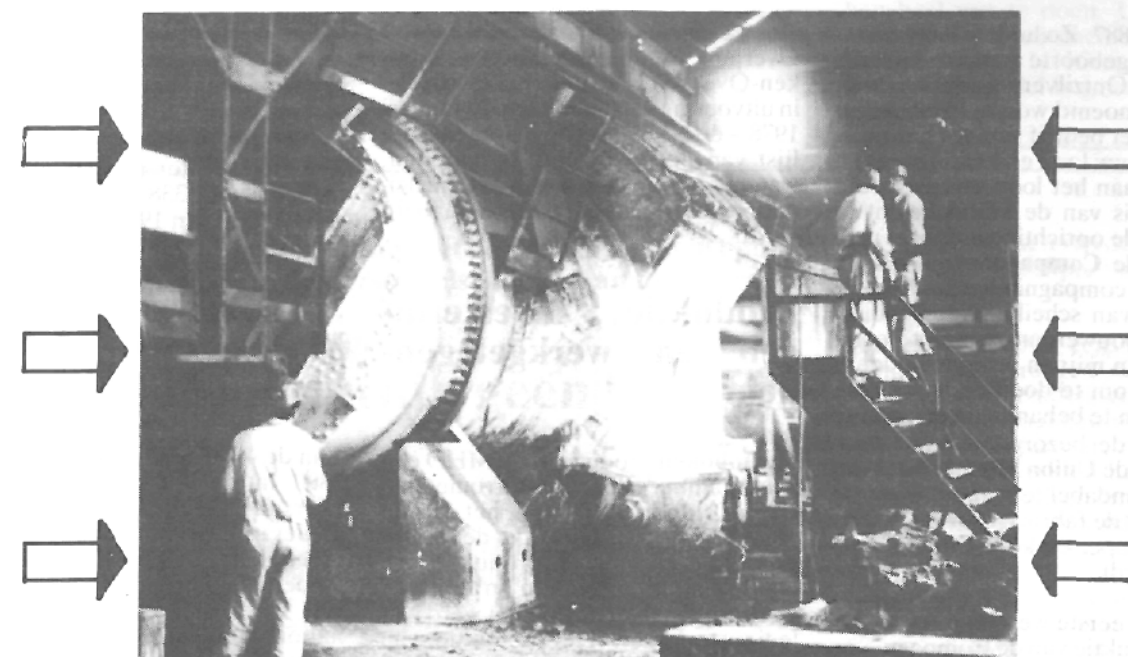
voetnoten

1. Dit artikel luidt: Indien de omstandigheden daarvoor gronden opleveren, organiseert het gemeentebestuur, na verkregen overeenstemming met de commissie en in samenwerking met de tendele in aanmerking komende organen, sociaal-kultureel werk ten behoeve van de arbeidsgeschiktheid van werknemers, die een uitkering in gevolge deze wet ontvangen. (WWV: Wet op Werkloosheidsvoorziening, die de langdurige werkloosheid betreft, h.s.)
2. R. PENNINX, "Naar een algemeen etnisch minderhedenbeleid?" in *Etnische minderheden, rapport aan de regering*, nr. 17, WWR, Staatsuitgeverij, 's Gravenhage, 1979, p.15.
3. idem, ibidem, p.10.
4. idem, ibidem, p.40.
5. H. HANSEN, en G. SCHOOTEN, "De Molukkers en het overheidsbeleid - Tastbare resultaten zijn er nauwelijks", in *De Haagse Post*, 6 december 1980, nr. 49, p.18.
6. idem, ibidem, p.18.
7. *Werk voor Molukkers*, een advies van het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers, Utrecht, 21 mei 1980, p.34.
8. *De Problematiek van de Molukse minderheid in Nederland*. Zitting Tweede Kamer 1977-1978, 14915, nrs. 1-2, Staatsuitgeverij, 's Gravenhage, 1978, p.25.
9. *Werk voor Molukkers*, p.33-34.
10. *Werk voor Molukkers*, p.39.
11. Drs. M.H. DE VRIES, *Waar komen zij terecht? De positie van jeugdige allochtonen in het onderwijs en op de arbeidsmarkt*, Adviescommissie Onderzoek Minderheden van C.R.M., Staatsuitgeverij, 's Gravenhage, 1981, p.148.
12. H. SWINNEN, H. WEIJNEN, e.a., *Opbouwwerk en Werkgelegenheid, verslag van de studiekonferentie op 29 en 30 jan. 1981*, NIMO, 's Hertogenbosch, 1981, p.55.
13. *Werk voor Molukkers*, p.95.
14. *Werk voor Molukkers*, p.99.
15. "Er moet een samenhangend beleid komen" in *Marinjo*, informatiebulletin van het Inspraakorgaan Welzijn Molukkers, 26 juli 1979, p.15. Verdere informatie over de verschillende projecten komt uit dit nummer van *Marinjo* of uit het hoger genoemde "Werk voor Molukkers".
16. BOWL: Begeleidingsorgaan Opbouwwerk Limburg.
17. *Werk voor Molukkers*, pp.56-58.
18. H. SWINNEN, H. WEIJNEN, e.a., o.c., pp.56-57.

Hugo Swinnen

De Métallurgie Hoboken-Overpelt N.V. Over Marokkanen, lood en continuwerk

Dossier

Bareel ging op zoek naar de reden voor de grote vreemdelingenaanwezigheid in de Métallurgie te Hoboken. Ongezonder, zwaarder en gevaarlijker werk met te weinig regelmaat, dacht Bareel. Het ligt aan het continuwerk, aldus personeelchef Van den Berg en public relationschef Lannoy. Veiligheid is één ding, werkgelegenheid een ander, vindt vakbondsman Pichal. In de MHO krijgen de arbeidsomstandigheden onvoldoende aandacht. De vreemdelingen krijgen nog steeds de resultaten van de preventieve medische onderzoeken niet. Loodaantasting is een feit, aldus K. Merckx van de huisartsengroepspraktijk te Hoboken. Waar ligt nu de waarheid? Bareel probeert een en ander op een rijtje te zetten.

Samenstelling : Lieselot Pittery en Frank Moulaert.

foto's : Bareel + Métallurgie

De Métallurgie Hoboken-Overpelt N.V.: een "gezonde" onderneming.

De Métallurgie Hoboken-Overpelt (MHO) N.V. maakte in het boekjaar 1979-80 een winst van 766 miljoen frank. In verhouding tot de eigen middelen van deze onderneming betekent dit een netto-rendabiliteit van 11,92% tegen slechts 4,8% (cijfer 1979) voor het staal van industriële ondernemingen dat door de Kredietbank gehanteerd wordt om de rendabiliteit van de Belgische industrie te meten. De rendabiliteit van de MHO mag dan uitzonderlijk hoog liggen, ook in de 'magere' voorgaande jaren ('76-'77, '77-'78, '78-'79) lag ze veel hoger dan het Belgisch industrieel gemiddelde. Vanuit het oogpunt van rendabiliteit is de MHO beslist een "gezonde" onderneming.

Geschiedenis

Hoboken 1887. Zo luiden plaas en datum van de geboorte van "De Zilver", zoals de Ontzilveringsfabriek van oudsher genoemd wordt. In het begin beperkte het bedrijf zich tot het raffineren van ruw lood en het onttrekken van zilver aan het looderts. De grote geschiedenis van de MHO begint in 1908, met de oprichting in Oud-Turnhout van de Compagnie Industrielle Union. De compagnie had als doel de produktie van scheikundige produkten uit te bouwen en zich met de exploitatie van mijnen bezig te houden. Het was erom te doen de Kongolese koperertsen te behandelen en zo in te spelen op de bezorgdheid van Leopold II om de Union Minière du Haut-Katanga rendabel te maken. Het is in die tijd dat de fabriek voor de bewerking van koper en kobalt in Olen gebouwd wordt.

Tijdens de eerste wereldoorlog draaide de produktie van de Compagnie op volle toeren voor de Duitse oorlogsmachine. In 1914 nam de Société Générale de Belgique een belangrijk aandeel in de onderneming en veranderde de naam in Société Métallurgique de Hoboken. Het is toen dat de Ontzilveringsfabriek te Hoboken door de ex-compagnie, thans Société, opgekocht werd.

In de jaren twintig kende de Société Métallurgique een enorme expansie, met onder andere de bouw van een radiumfabriek (1921, Olen); een tinsmelterij (1922) en een kobaltfabriek (1925). De radiumtechniek die door Marie Curie in 1922 in de vestiging te Olen uitgetest werd, legde de grondslag voor de grote rol die de Société na de oorlog ging spelen bij de vervaardiging van kernbrandstofelementen en reactorkernen. De expansie van de Société gaat verder en in 1970 fusie-

ert ze met de metaalfabrieken van Overpelt tot de Métallurgie Hoboken-Overpelt NV. Vanaf 1978 wordt - in uitvoering van de wet van 20 januari 1978 - de NV MHO opgenomen in de lijst van portefeuillemaatschappijen, wat een bevestiging is van het participatiebeleid dat door de MHO gevoerd wordt.

Produktie, investeringen en werkgelegenheid.

Te Hoboken produceert de MHO een heel gamma van non-ferrometalen (koper, lood...). Tijdens het laatste jaar 1979-80 verdubbelde de zilverproduktie en ging de produktie van goud, platina, palladium en rhodium sterk stijgen. Het tinsmelten werd volledig stopgezet. De produktie van lood viel terug op het niveau van 1975-76 en bedraagt naar schatting 125.000 ton per jaar. Als verklaring voor deze terugval geldt de crisis op de voornaamste afzetmarkt, nl. de automobiellindustrie. Sinds de inzinking van 1975 zijn de waarde van de verkopen en de bedrijfsopbrengsten bij de MHO (alle vestingen) sterk toegenomen. Over de periode gaande van het einde van het boekjaar '77-'78 tot het einde van het boekjaar '79-'80 zijn de

waarde van de verkopen, zowel als van de bedrijfsopbrengsten verdubbeld. Deze gunstige evolutie is o.a. te danken aan de gunstige prijsontwikkeling van koper, goud en zilver, die zowel de aanvoer van erts als de eigen produktie hebben doen oplopen. Ook de terugwinning van bijprodukten (seleen, telluur) evolueerde gunstig.

Voor de drie vestingen samen merken we over de jaren zeventig een gestade ontwikkeling van het bruto-vastliggend actief (: onroerende goederen en inrichtingen plus participaties in andere ondernemingen). Dit wijst op een evenwichtige spreiding van de investeringen over de verschillende jaren.

In de drie vestingen werkten op 30 september 1980 zo'n 6983 personen, waarvan 4906 loon- en 1401 weddetrekkenden en 338 directiekaders. In vergelijking met 1979 betekent dit een vooruitgang met 338 personen, waarvan 305 arbeiders. Deze vooruitgang situeert zich vooral te Olen, waar een nieuwe continuafdeling in gebruik genomen is.

In de jaren daarvoor ging de werkgelegenheid echter achteruit, zodat de toename met 338 slechts een herstel van het peil van 1976 betekende.

Marokkanen te Hoboken

Van de 4906 arbeiders werken er zo'n 1800 in de vestiging te Hoboken. Hiervan zijn er 450 gekwalificeerde atelierarbeiders (waaronder 19 vreemdelingen) en 1350 produktie-arbeiders. 800 produktie-arbeiders zijn van vreemde, vooral Marokkaanse, nationaliteit. Volgens een woordvoerder van de MHO is het peil van de werkgelegenheid te Hoboken tijdens de jaren zeventig ongeveer constant gebleven en is ook het aandeel van de vreemdelingen sinds 1968 ongeveer gelijk gebleven.

De verdeling van de vreemde arbeiders over de verschillende kwalificatieniveaus ligt bij de produktie-arbeid in vergelijking met de Belgen als volgt: (zie tabel)

Kwalificatie	Vreemdelingen		Belgen	
	Aantal	Percent	Aantal	Percent
Brigadier	39	4,87%	95	17,17%
Gespecialiseerde arbeiders	759	95,87%	447	81,27%
Werkmeesters	2	0,26%	8	1,46%
Totaal	800	100,00%	550	100,00%

Van de gespecialiseerde arbeiders zijn er ongeveer een derde die van tijd tot tijd de funktie van dienstdoend brigadier waarnemen. De groep van gespecialiseerde arbeiders moet verder worden ingedeeld in drie subgroepen, nl. gespecialiseerden, handlangers en dan nog een groep tussenin, de 'groep 6'. Deze drie groepen tellen grosso modo een zelfde vreemdelingen-aandeel, zegge telkens twee derden.

De vreemde arbeiders zijn sterk vertegenwoordigd in afdelingen met een continu-produktie (zoals de loodhoogovers en de convertoren). In dergelijke afdelingen loopt hun aanwezigheid op tot 80% van het personeel. Continuproduktie schrikt veel Belgen af, aldus Dhr. Van den Berg, personeelschef; vandaar dat er op die afdelingen in verhouding meer vreemdelingen tewerkgesteld zijn; en dat heeft niets te maken met de gezondheidsomstandigheden op het werk.

Over deze gezondheidsomstandigheden is er onder de arbeiders te Hoboken heel wat te doen. Uit de interviews die we afgenomen hebben blijkt dat het werk op MHO niet zo gezond is als de bedrijfsleiding naar buiten toe graag kwijt wil.

Het eerste gesprek voerden we met het hoofd van de dienst public relations, P. Lannoy, en de personeelschef J. Van den Berg van de vestiging te Hoboken.

Het is hier natuurlijk geen koekjesfabriek

Bareel: kunt u een globale schets geven van de tewerkstellingsevolutie van de laatste tien jaar? En dat laten afsteken tegen het groeiende of dalende aantal vreemdelingen?

Van den Berg: De evolutie is zo, dat er procentueel niets is veranderd sinds 67/68. We hebben wel af en toe een stijging of een daling gehad, maar de proportie Belgen - vreemdelingen is sinds die tijd praktisch niet veranderd.

Bareel: En het aantal mensen?

Van den Berg: Dat is op en af gegaan, we zijn eens gedaald tot 1700 en toen is er een relance geweest tot 1900 en nu zitten we ook rond de 1900.

Bareel: En wat voorziet u voor de komende tijden?

Lannoy: Niemand kan daar wat van zeggen, want het is een heel zware tijd nu. Op het gebied van de koper is er een enorme daling van de vraag. Maar om een antwoord te geven - en dat zijn de woorden van de voorzitter van de Ondernemingsraad van de vesti-

ging in Hoboken: wij voorzien geen tijdelijke werkloosheid en wij voorzien ook geen afdankingen.

Bareel: Was de expansie van de werkgelegenheid vorig jaar ook hier gerealiseerd?

Van den Berg: Ja, hier en in Olen.

Lannoy: Maar zoiets kan natuurlijk van jaar tot jaar veranderen. Dat van vorig jaar was, omdat we in Olen een heel groot bedrijf in werking hebben gesteld. Het hangt natuurlijk ook af van wat we kunnen investeren.

Bareel: Hoe was het personeelsbestand in 1970?

Van den Berg: Zo'n 1700 man, schat ik.

Bareel: Hebt u veel verlop bij het personeel?

Van den Berg: Dat gaat ook op en af. Nu is dat heel klein. Tien jaar geleden lag dat veel hoger. De mensen blijven nu ook gemakkelijker zitten waar ze zitten. En ze beseffen heel goed dat de

vestiging Hoboken van de Métallurgie zelfs geen tijdelijke werkloosheid heeft gehad.

Bareel: Als we nog eens terug mogen komen op de vraag: waarom werken hier zoveel vreemdelingen? Toen ze in 1964 werden aangeworven, was dat duidelijk verklaarbaar, maar met de huidige grote werkloosheid onder de Belgen is daar toch zo direct geen verklaring meer voor te vinden?

Lannoy: Voor ons is er maar één verklaring en dat is, dat we een continu-bedrijf zijn. Er zijn zoveel zaken die in de weekends of 's avonds georganiseerd worden, voetbal bijvoorbeeld, dat de Belgen voor continuwerk niet meer te motiveren zijn. De vreemdelingen zijn ook meer gemotiveerd op economisch gebied. De Belgen hebben daar weinig interesse voor. Daar komt nog bij dat men er weinig financieel voordeel bij heeft tegenwoordig, het meeste gaat naar de belastingen. De vreemdelingen zien dat anders.

Bareel: Weten de vreemdelingen dat dan niet? Ze betalen toch ook belastingen.

Van den Berg: Ja, maar voor hen is een zondag geen zondag hè? Ze verdienen er niet zoveel mee, maar ze zijn aan het werk en ze vinden het wel goed dat de baas op zondag wat meer betaalt.

Bareel: Werken hier zoveel vreemdelingen omdat het werk gevaarlijk en

Lannoy

ongezond is ?

Lannoy: Gevaarlijk ? Op het gebied van de arbeidsongevallen liggen we ver onder het gemiddelde van de zware industrie in Europa.

Bareel: Hoeveel is dat dan ?

Van den Berg: De frequentie zit in de 40 per miljoen gepresterde werken. Sommige soortgelijke bedrijven halen 120. Als men een dag werkbekwaam is, beschouwen we dat als een werkongeval. In de bouw bijvoorbeeld ligt de frequentie veel hoger dan bij ons. Dus je mag zeker niet zeggen dat een gevaarlijk bedrijf zijn. Ja, het is hier natuurlijk geen koekjesfabriek, het is zware industrie.

LOOD

Bareel: Maar ongezond is het wel: de mensen staan toch bloot aan lood ?

Lannoy: U moet weten dat een groot gedeelte van de fabriek helemaal niets met lood te maken heeft. En om de zes weken gaan de mensen naar een medisch onderzoek, plus als ze terugkomen na ziekte, plus als ze een arbeidsongeval hebben gehad. Zodra er de minste aanwijzing is van een begin van loodimpregnatie, worden ze van hun afdeling weggehaald en op een andere plaats in het bedrijf ingezet waar er geen gevaar is. Na een aantal maanden of weken - dat hangt ervan af - gaan ze dan weer terug. Ook op het gebied van de milieucontrole binnen en buiten het bedrijf is de laatste jaren veel vooruitgang geboekt, alleen al omdat er zoveel nieuwe apparatuur voorhanden is. De wet laat ons toe, 2 microgram lood per kubieke meter te hebben hier in Hoboken, buiten de fabriek. Binnen de fabriek mag dat een beetje hoger liggen. Dat betekent, dat we een enorme in-

spanning moeten doen. Als u weet dat hier ongeveer 2 miljoen ton erts per jaar worden behandeld. Vroeger werd dat allemaal open en bloot getransporteerd. Nu, met de nieuwe normen, wordt alles wat maar een beetje stoffig is binnen het bedrijf in gesloten pijpen vervoerd. Ook de agglomeratie is totaal vernieuwd, niet om technische redenen want dat was helemaal niet nodig, voor de bagatel van 450 miljoen. Onder druk van wat er de laatste jaren allemaal gebeurd is. De mensen werken nu in omstandigheden die alle dagen verbeteren.

Bareel: Kritiek die soms wordt gegeven is, dat er inderdaad naar buiten toe veel voor het milieu is gedaan, maar dat binnen het bedrijf de arbeiders meer blootstaan aan loodwasem door het afzuigstelsel.

Van den Berg: Uiteraard staan ze binnen de fabriek meer bloot aan lood dan daarbuiten. De normen voor binnen en buiten verschillen.

Bareel: Er komen toch nog genoeg gevallen bij huisartsen van alle politieke strekkingen waarvan gezegd wordt: die man heeft een tijd op de Métallurgie gewerkt en die is serieus aangetast door het lood.

Van den Berg: Ja maar luister. Die normen zijn aangepast. Als u in een loodfabriek werkt, zult u niet dezelfde hoeveelheden hebben dan wanneer u buitenwerk doet. Maar het gaat erom dat het loodgehalte niet te hoog mag komen en daarom is de medische controle hier zo streng. Er wordt zelfs preventief opgetreden, bij gevaar wordt je van je afdeling weggehaald. Ik zie twee oorzaken van gevaar: de persoon in kwestie heeft zichzelf niet voldoende beschermd: zijn masker niet op gehad, zijn handen niet zorgvuldig genoeg gewassen, of hij is extra gevoelig voor lood.

Bareel: Kun je iemands gevoeligheid voor lood van te voren vaststellen ?

Van den Berg: Moeilijk. Daar zijn wel hypothesen over, maar een wetenschappelijke methode bestaat, denk ik, niet. Wel zijn er tegenindicaties: iemand die maar één nier heeft, moet niet in het lood gaan werken.

Bareel: Na die herrie over de loodverontreiniging een paar jaar geleden is gebleken, dat uw aantal aangiften bij het Fonds van Beroepsziekten sterk is gaan stijgen. Hoe komt dat ?

Lannoy: Omdat de normen toen strenger zijn geworden. De meting-apparatuur is verbeterd in de laatste jaren en automatisch is men beginnen te zoeken om de gevolgen van dat lood te neutraliseren. Zo kwamen er meer gevallen boven water.

Twintig of tien jaar geleden werd in Hoboken niet eens over lood gesproken ! Anders zou de gemeente toch

nooit hebben toegestaan dat in de wijk hier nog huizen werden gebouwd ? Ze hebben ons tien of vijftien jaar geleden gevraagd of we daar wat geld wilden insteken, maar op het ogenblik zijn we geen aandeelhouder meer.

Tegelijkertijd hebben we laten bestuderen wat er verder nog gedaan kon worden, want op die bewuste vierkante kilometer moet je alle bronnen van besmetting beginnen te zoeken. De één na de ander wordt opgespoord, bepaald en vernietigd. Maar dat is een enorm werk ! Bijvoorbeeld de vliegstoffen, die vroeger in aanraking kwamen met de buitenlucht, worden nu onder druk in gesloten buizen getransporteerd.

BESCHEMINGS-MAATREGELEN

Bareel: Kunt u cijfers geven van de overplaatsing binnen de fabriek wegens een te hoog loodgehalte in het bloed ?

Lannoy: Dat zijn de laatste jaren zo'n dertig gevallen per jaar; die worden allen aangegeven bij het Fonds voor de Beroepsziekten.

Bareel: Kunt u ons een overzicht geven van de maatregelen die de laatste paar jaar binnen het bedrijf zijn genomen ter bescherming van de werknemers ?

Van den Berg: Daarvoor kunt u beter onze folder lezen, want als ik daarover begin te spreken, zal ik zeker dingen vergeten. We hebben zeer veel gedaan, dat kan ik zeggen. Er is voor meer dan een miljard geïnvesteerd sinds 1975.

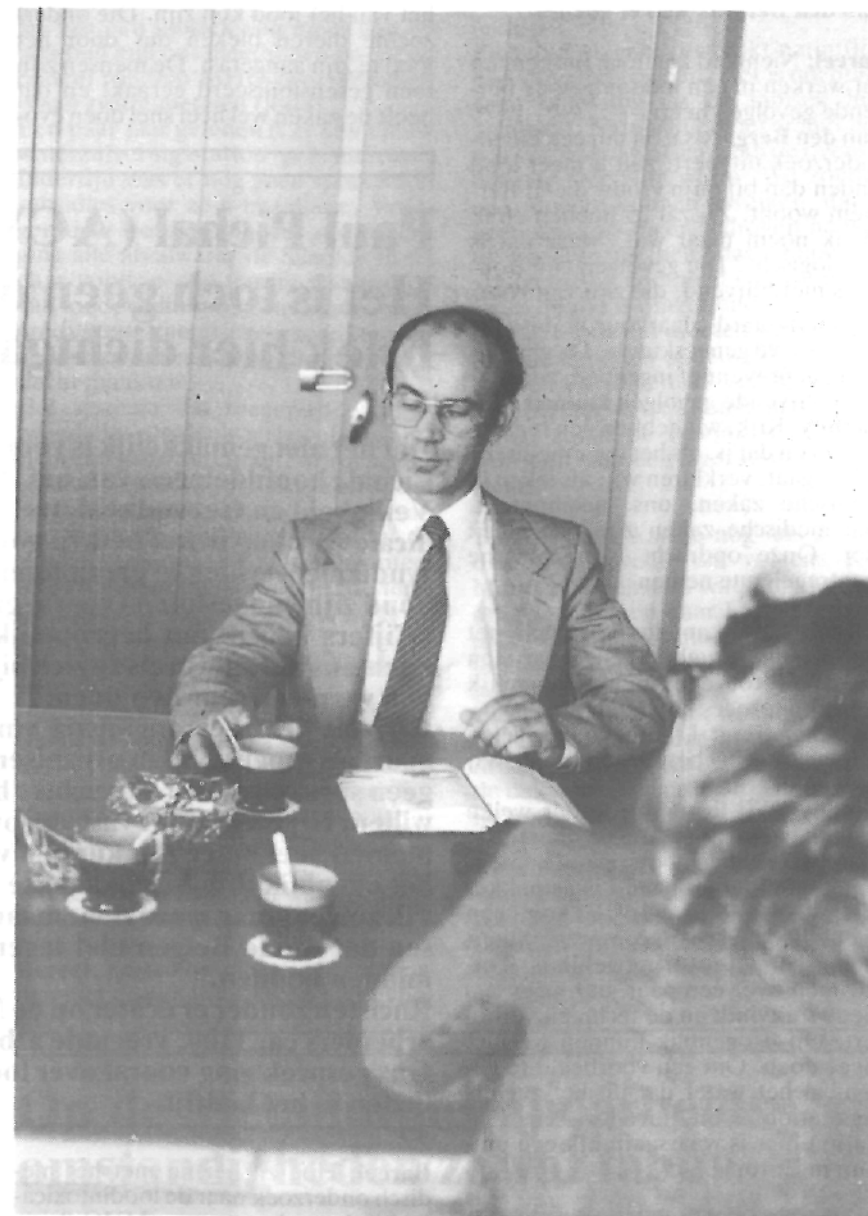
Bareel: Zijn die maatregelen al duidelijk geëvalueerd ?

Van den Berg: Ten opzichte van het milieu buiten hebben we binnen redelijke termijn de norm van 2 microgram kunnen bereiken.

Bareel: Zijn er voor de arbeidsomstandigheden binnen ook evaluaties geweest ?

Van den Berg: Hierover twee zaken. Ten eerste is de detectie verbeterd. Toen ik hier in dienst kwam, bestond die niet eens. De evaluaties van de laatste twee jaar zijn nauwkeurig gevolgd, maar het is nog te vroeg om daar veel over te zeggen. Ik heb wel duidelijk de indruk dat het hier alle dagen verbeterd.

Lannoy: Er is een K.B. van 1978 waarin de lijst wordt gegeven, enfin, dat zijn tientallen verbeteringen die ons worden opgelegd, mét de periode waarbinnen dat uitgevoerd moet worden. Wel, we liggen ver vooruit. Maar kwamen jullie hier eigenlijk niet om over gastarbeiders te praten ?

Van den Berg

Bareel: Ons uitgangspunt was, dat de MHO een bedrijf was met een hoog aantal gastarbeiders en we vroegen ons af, hoe dat kwam. Door het continu werk dus.

Lannoy: Historisch gezien, waar kwamen de mensen die hier werken, vandaan ? Van over 't water, van Schelle, van Niel, enzovoorts. Sindsdien zijn er daar meer kleine industrieën gekomen, schonere fabrieken ook - farmaceutische nijverheid - dat is voor de mensen meer aantrekkelijk om in te werken, dat is evident, en het is ook dichterbij hun huis.

Van den Berg: Nu is het zo, dat ik vandaag de dag wel Belgen kan krijgen. Het is echt niet zo, dat we alleen maar op de vreemdelingen zijn aangewezen.

Lannoy: De gastarbeiders komen ons soms vragen om 's zaterdags en 's zondags te mogen komen werken. Want zo'n Marokkaan weet heel goed, dat

hij hier eigenlijk niet thuishoort, dat hij hier in een land van ongelovigen is en zijn filosofie is dus: ik moet hier zo rap mogelijk weg !

Bareel: Maar dat komt er dan niet van.

Lannoy: Dat is wat anders. Maar dat is zijn gedachte. Zijn godsdienst zegt hem dat hij hier bij de ongelovigen is en dat hij terug naar huis moet.

ECOLOGIE

Van den Berg: Ik moet er ook nog op wijzen dat u altijd spreekt over loodvergiftiging. Die is er niet, er is wel loodimpregnatie of een verhoogd loodgehalte in het bloed.

Bareel: Maar er zijn toch een aantal dossiers bij artsen van mensen die blijvende gevolgen hebben ?

Van den Berg: Ik ken er geen.

Bareel: Niemand kan toch ontkennen dat werken in een loodomgeving blijvende gevolgen heeft.

Van den Berg: Als u bij mij een bloedonderzoek uitvoert, zult u meer lood vinden dan bij mijn vrouw die in Berchem woont. Zij zal 25 hebben en ik 35, ik noem maar wat. Maar dat is toch logisch? Die gevolgen zijn trouwens niet blijvend, die zijn van voorbijaande aard, daarvoor is juist die preventieve geneeskunde. De geneesheer zal preventief ingrijpen, zodat er geen blijvende gevolgen kunnen zijn.

Lannoy: Kijk, wij hebben één regel te volgen en dat is, als het over medische zaken gaat, verklaren wij, als leken in medische zaken, ons incompetent. Die medische zaken zijn onze taak niet. Onze opdracht is, technische maatregelen te nemen.

Bareel: Men kan dus blijkbaar het loodgehalte terugbrengen, maar men zal nooit tot een milieuvriendelijk productieproces kunnen komen?

Van den Berg: U kunt maatregelen nemen tot een bepaalde limiet. Wij streven daarnaar.

Lannoy: Wij liggen vóór onder welke drukke straat van België dan ook. Maar wij kunnen nooit op nul komen. Van 5 microgram naar 2 is gemakkelijker dan van 2 naar 1,9. Er komt een ogenblik dat verdere compressibiliteit technisch niet meer mogelijk is. Totdat men over een paar jaar weer iets nieuws uitvindt en de techniek verbetert. Op 't ogenblik kunnen we niet meer doen. Om een voorbeeld te geven: in het water dat uit het zuiveringsstation komt, leven vissen. Dat station hier is waarschijnlijk een unicum in Europa.

Bareel: Dat is dan ook interessant uit het oogpunt van research en commercialisering?

Lannoy: Daar is jaaaáren op gewerkt. De Amerikanen die hier komen, staan stomverbaasd.

Bareel: Eigenlijk zou u de ecologen dus dankbaar moeten zijn.

Lannoy: Tsja, zolang het ecologie blijft en geen politiek wordt, is het in orde. Maar soms wordt men onredelijk. Kijk, de vraag is: moet de industrie verdwijnen of moeten er toch middelen gevonden worden om verantwoord door te gaan?

Bareel: Voelt u zich wat overvallen door de publiciteit van de laatste jaren?

Lannoy: Nee, dat is het niet. Maar er is erg veel gebeurd op korte tijd. In 1973 zijn de eerste sterfgevallen onder het vee onderzocht - daarvoor was er ook veesterfte geweest, maar drong niet helemaal door tot de mensen dat

het van het lood kon zijn. Die onderzochte dieren bleken dus door het lood te zijn aangetast. De mensen zijn toen gesensibiliseerd geraakt en dat heeft de zaken wel heel snel doen evolueren. Dat is positief. Maar het kost veel tijd, veel inspanningen en veel geld. En je kunt ook niet verwachten dat het allemaal op zes maanden kan gebeuren.

Paul Pichal (ACV): Het is toch geen oplossing dat de fabriek hier dichtgaat zeker?

Dat het niet gemakkelijk is voor een syndicalist op MHO wil Paul Pichal, hoofddelegee van het ACV en lid van het Comité voor Veiligheid en Gezondheid, wel toegeven. Toch noemt hij de syndicale werking in het bedrijf goed, zij het dan dat, om een goede syndikale werking te garanderen, er te weinig mensen bij de vakbond zijn aangesloten (vooral gastarbeiders).

"Cijfers kan ik om begrijpelijke redenen niet geven. Het zou nochtans nuttig zijn als ze zich bij de vakbond aansloten, dan konden we meer voor hen doen."

Hij zou het zeer ongunstig vinden, als de vreemdelingen zich apart als groep zouden organiseren. Daar is op de MHO nochtans geen sprake van. Er zijn echter bedrijven waar ze die toer wel opwillen. Hij is er echter vast van overtuigd dat de vakbond hun problemen veel beter zou kunnen verdedigen dan zijzelf. Er zijn op het ogenblik drie Marokkaanse delegees op de twaalf (ACV):

"Ik zou er graag meer zien, maar we moeten ook enigszins oppassen dat we de Belgen niet tegen krijgen. We moeten zowat het midden houden."

Racisten zouden er echter op de MHO nauwelijks zijn. (Belgische arbeiders ca. 1100, vreemde arbeiders ca. 800)

Ons gesprek ging vooral over loodintoxicatie en werkomstandigheden in het bedrijf.

Bareel: Hoe zit het nu met het medisch onderzoek naar de loodintoxicatie bij de werknemers op MHO?

Pichal: Volgens de ARAB (Algemeen Reglement voor Arbeidsbescherming) wordt voorgeschreven dat ieder jaar een onderzoek naar o.a. loodvergiftiging moet worden verricht. Bij ons worden er veel arbeiders om de drie maanden onderzocht, sommigen met een hoog risico (dat is een abnormale snelle stijging van het loodgehalte in het bloed) om de maand. Je wordt overigens zo vaak onderzocht als je zelf dwt.

Bareel: Worden die gegevens meedegeëld aan het Comité Veiligheid en Gezondheid? Of aan de individuele werknemers?

Pichal: Die gegevens zijn beroepsgeheim en worden ons niet persoonlijk of nominatief meedegeëld. Wel krijgen we, en dat is al twee of drie jaar zo, elke maand een collectief verslag. Daaruit blijkt dat per maand zo'n twee à drie man op de hele fabriek van hun werk verwijderd omdat ze 60 microgram per 100 ml. in het bloed hebben.

lueren. Dat is positief. Maar het kost veel tijd, veel inspanningen en veel geld. En je kunt ook niet verwachten dat het allemaal op zes maanden kan gebeuren.

Voor hoelang ze worden verwijderd, weten we niet individueel, dat hangt af van persoon tot persoon. Zo vlug ze terug op normale waarde zijn, komen ze terug in hun bedrijf. Wat de individuele werknemer betreft: wie zelf de uitslag gaat vragen, krijgt ze. Dat hebben we kunnen bereiken.

Bareel: Worden er mensen afgedankt omdat ze wegens teveel lood in hun bloed van de afdeling zijn verwijderd?

Pichal: Nee, voor zover wij weten niet. Er is wel een strengere controle als je veel en onregelmatig ziek bent en dat zou wel kunnen leiden tot afdanking. Hier liggen de normen gelijk voor Belgen en buitenlanders.

LOOD IN BELGIE

Bareel: Er schijnen ook pillen met EDTA voorgeschreven te worden om het loodgehalte in het bloed te verminderen?

Pichal: Die pillen worden al jaren niet

meer gebruikt, omdat er gevaar aan vast zit voor een te hoge, acute, loodconcentratie in het bloed. Nog iets over deze loodziekte: eerst en vooral moeten niet alle ziekten op het lood worden afgeschoven. Ten tweede is loodziekte een ziekte als een andere, die de laatste jaren gemakkelijk kan worden opgespoord en genezen. Je moet trouwens niet spreken van loodziekte. Bij 60 microgram per 100 ml heb je loodimpregnatie of loodverhoging, dat is de norm van het Fonds voor Beroepsziekten. Er zijn overigens geen Belgische normen. Er zijn alleen maar richtlijnen. Tenslotte: in wat voor medische conditie komen de mensen bij ons binnen, dat weet men niet. Als er dan iets gevonden wordt bij een onderzoek bij ons, is er al vlug paniek: de Métallurgie! Vergeet echter niet dat we hier in België allemaal lood in ons bloed hebben! In de steden kan de loodconcentratie oplopen tot acht microgram terwijl bij ons een norm van 2,5 microgram opgelegd werd bij K.B., enkel en alleen voor MHO. Die 2,5 mg zou de algemene norm voor heel België moeten zijn. Je moet dat allemaal goed in zijn perspectief zien.

Bareel: Doet het bedrijf in het algemeen iets om de werkomstandigheden te verbeteren?

Pichal: Geleidelijkaan worden de oudere installaties vervangen door nieuwe. Die vervanging gebeurt natuurlijk op bedrijfs-economische gronden, maar de veiligheids- en gezondheidsaspecten zijn hierin de laatste jaren ook een grotere rol gaan spelen. Er is in de verbetering van de werkomstandigheden en van het milieu veel geïnvesteerd. Er kan niet veel meer geïnvesteerd worden dan nu, omdat anders arbeidsplaatsen verloren dreigen te gaan. Investeren:

hoge schouw: 66 miljoen
1e gedeelte agglomeratie: 147 miljoen
2e gedeelte agglomeratie: Lurgie II: 423 miljoen
gaszuivering: 83 miljoen
specifieke stofbestrijding: 86 miljoen
afvalwaterzuivering: 604 miljoen
Zoveel winst wordt er nu ook weer niet gemaakt: 380 miljoen voor drie grote bedrijven, en Overpelt dan nog als verliespost. Er is voor het ogenblik een grote investering aan de gang, met nieuwe elektrische overs. MHO geeft aan bepaalde firma's de opdracht om ze te maken. Het zijn de eerste in hun soort ter wereld. Ze hebben evenwel een grotere capaciteit wat wel tot verlies van arbeidsplaatsen zou kunnen leiden. Ze zijn echter veel milieuvriendelijker. Het zouden de eerste elektrische ovens zijn die non-ferro metalen verwerken volgens een termisch proces. Dus nog niet helemaal milieuvriendelijk maar op het ogenblik kan het niet beter.
Laten we niet vergeten dat we de erfe-

nis van een fabriek van meer dan 80 jaar oud met ons meedragen en dat de bodem rondom MHO oververzadigd is aan zware metalen (lood). Een paar jaar geleden is er een nieuw waterzuiveringsstation geïnstalleerd. Indertijd was er nog geen sprake van subsidies voor zo'n installatie. Vroeger, daar wordt nooit over gesproken, ging alle afvalwater de Schelde in en daar vond je dan aardig wat sporen van lood, cadmium, zwavelzuur, wasproducten, chemische producten en andere zware metalen, die het water slecht maakten. Het systeem dat toegepast werd is tweedelig: een deel van het afvalwater zit in een gesloten circuit, wordt gezuiverd en opnieuw gebruikt. Een ander deel wordt, volgens de normen van het ministerie gezuiverd en in de Schelde geloosd. Er zijn momenteel nog kleine problemen i.v.m. de temperatuur.

Bareel: Is dat verhaal van die vissen waar?

Pichal: Dat er in beide soorten water vissen te houden zijn? Men beweert dat het mogelijk is. Anderzijds heb ik zelf gezien dat momenteel visjes gekweekt en gehouden worden in water van het eerste circuit met zeer gunstig resultaat. Binnenkort wil men het zelfde proberen met het water van het 2de circuit (zout).

Bareel: Zo te horen ben je best tevreden met de gang van zaken hier in het

bedrijf?

Pichal: Kijk eens, er blijkt natuurlijk nog van alles te doen. Het is nochtans geen oplossing als de fabriek hier dichtgaat. Natuurlijk moet er hier nog wat verbeterd worden: aan de ovens is het nog steeds te warm. We zouden ook moeten kunnen bereiken, dat er geen maskers meer gedragen hoeven te worden, de hele dag. Maar dat vraagt echter compleet nieuwe installaties en dat is ontzettend duur. Niet tegenstaande dat moeten we de werkomstandigheden serieus blijven aanpakken en volgen. Ik zeg je, er is al veel bereikt en we kunnen niet blijven eisen, zodat de fabriek onrendabel wordt en naar een lager loonland vertrekt.

Bareel: Paul, kan je nog iets zeggen over Ruysseveld, die volgens Kris Merckx de vensters wilde openzetten om looddampen naar buiten te laten gaan, en dat niet mocht doen omdat de dampen dan in het milieu terecht konden komen?

Pichal: Voor zover ik weet hadden de meesters, waaronder Ruysseveld, opdracht gekregen om, telkens wanneer de dakvensters werden opengezet, dit in een verslagboekje aan te tekenen, wat Ruysseveld weigerde te doen. Dit werd aangehaald als reden tot afdanking. De bedoeling van dit optekenen zou zijn om beter de "vervuilingsbronnen" of verkeerde handelwijzen te kunnen volgen, opsporen en bestrijden.

Op de Métallurgie zijn arbeidsomstandigheden zowat taboe

Het probleem van loodvergiftiging en beroepsziekten in de fabriek van de Métallurgie Hoboken-Overpelt NV (MHO; vestiging Hoboken, de Zilver genaamd) is een oud, gekend probleem, aldus Kris Merckx van de huisartsenpraktijk te Hoboken.

De gevolgen van loodvergiftiging, al bijna drie kwart eeuw onder de Zilverarbeiders bekend, zijn: zeer hoge bloeddruk, zenuwverlamming, hersenverlamming, loodkolieken (darmkrampen als gevolg van loodvergiftiging). De Zilver wordt in de volksmond dan ook 'De Zoete Dood' genoemd.

Bareel: Hoe komen die loodziekten tot uiting?

Kris M.: Er zijn drie soorten verschijnselen. Vooreerst symptomen die het gevolg zijn van de inwerking op de bloedaanmaak; in het verst gevorderde stadium gaat het om de hemoglobine en het aantal rode bloedcellen die sterk afnemen. Ten tweede werkt het lood op de gladde spieren en dat veroorzaakt dan symptomen zoals darmkrampen en - door continue spanning op de wand van de bloedva-

ten - hypertensie (zeer hoge bloeddruk) bijvoorbeeld. Hypertensie kan ook een blijvend gevolg zijn van chronische loodvergiftiging. Een derde reeks van symptomen wordt veroorzaakt door de giftige invloed van het lood op het zenuwstelsel. Het betreft hier zowel zenuwverlamming als, in het ergste geval, acute encyphalitis met de dood als gevolg.

We zijn van bij de oprichting van de groepspraktijk met allerlei gevallen van loodaantasting geconfronteerd

geworden. Zo herinner ik mij een arbeider die in 1971 naar ons toe kwam. Die man werkte toen nog maar een goed jaar op de MHO. Hij werkte in onderaanneming, wat meestal niet het gezondste werk blijkt te zijn. Hij woonde in Hoboken zelf en kwam met zijn fiets naar het werk. Na een jaar geraakte hij nog met moeite vanuit zijn wijk naar zijn werk. Hij kon na een tijd ook geen blad papier meer opnemen... zenuwverlamming, te wijten aan een vrij ernstige graad van loodvergiftiging. Regelmatig krijgen we gelijkaardige gevallen binnen.

CRITERIA

Bareel: Het Fonds voor de Beroepsziekten legt criteria op om de gezondheid van de werknemers bij giftige produktieprocessen toch ietwat te beschermen. Hoe zit het thans met die criteria en hoe past de MHO ze toe?

Kris M.: Rond 1972 heeft het Fonds voor Beroepsziekten zijn criteria voor verwijdering uit het loodmilieu (overplaatsing naar een andere bedrijfsafdeling) en voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid strenger gemaakt. Verwijdering moet nu zodra het loodgehalte in het bloed de 60 microgram/100 ml overschrijdt en vanaf een Delta-Ala in de urine die meer dan 6 tot 10 milligram/liter bedraagt. Een arbeidsongeschiktheid (tijdelijke ziekteverklaring) geldt vanaf een loodgehalte in het bloed variërend tussen 70 en 80 microgram/100 ml of een D-Ala die de 10 tot 15 overschrijdt.

Dr. Verhoeven, bedrijfsgeneesheer bij de Métallurgie te Hoboken, heeft zich tegen deze normen geweldig verzet en gezegd: als ik die criteria moet toepassen in mijn fabriek, dan moet ik 2/3 van mijn arbeiders en bedienden ofwel verwijderen, ofwel arbeidsongeschikt verklaren. Hij heeft dus van meetaf aan gesteld dat hij die criteria niet zou toepassen.

Nochtans zijn er in het Tijdschrift voor Geneeskunde (1980) artikels gepubliceerd waaruit blijkt dat zelfs de huidige criteria van het Fonds - daterend van 1972 dus - nog te hoog liggen om alle negatieve gevolgen voor de gezondheid van de arbeiders uit te schakelen.

Tot voor een paar jaar deelde de Bedrijfsgeneeskundige Dienst van de MHO te Hoboken de resultaten van de door het Fonds opgelegde driemaandelijke onderzoeken aan de arbeiders niet mee; tot daar verzet tegen gekomen is.

Bareel: Worden die resultaten meegegeeld aan het Comité voor Veiligheid en Gezondheid?

Kris M.: Het Comité voor Veiligheid en Gezondheid krijgt, voor zover mij bekend is, enkel een jaarlijkse statistiek van het aantal gevallen dat bij het

Fonds voor Beroepsziekten werd aangegeven. Een overzicht van de resultaten van de bloed- en urineonderzoeken verricht bij het geheel der arbeiders, wat een goed beeld zou geven van de gevaren en de reële hygiënische toestand op het bedrijf, krijgen ze niet. Maar zelfs de eerst betrokkene, de onderzochte arbeider, kreeg tot in 1978 nooit zijn individuele resultaten van het bedrijfsgeneeskundig onderzoek in handen. Zelfs bij schriftelijke navraag door de huisarts weigerde de bedrijfsarts Dr. Verhoeven tot in 1979 bloed- en urine-uitslagen van patiënten-werknemers bij de MHO over te maken.

Bareel: Hoeveel gevallen van loodintoxicatie doen zich per jaar in de MHO voor?

Kris M.: In de groepspraktijk krijgen we per jaar zo'n 10 gevallen van loodintoxicatie. Tot in 1977 gaf Dr. Verhoeven per jaar zo'n 3 tot 4 gevallen van loodintoxicatie aan het Fonds voor de Beroepsziekten aan. Dit lage aantal kon onmogelijk; dat hebben de mensen van het Fonds voor de Beroepsziekten altijd tegen ons gezegd. Nadat we de geldende criteria van het Fonds bekend gemaakt hebben in een pamflet - dat was in 1978 - is het aantal aangegeven gevallen bij het Fonds toegenomen van 4 gevallen in 1977 tot 44 gevallen in 1978. (In dit cijfer zijn de gevallen van verwijdering op eigen initiatief van het bedrijf niet inbegrepen).

De arbeiders en de delegees zijn zacht stilaan meer bewust geworden van het gevaar. Ze kennen nu beter hun rechten en normen van het Fonds en laten zich meer onderzoeken buiten het bedrijf. Sinds 1978 hebben de Belgen afdgedwongen dat ze de resultaten van de driemaandelijke onderzoeken krijgen wanneer ze ernaar vragen. De vreemdelingen krijgen de resultaten van die onderzoeken nog steeds niet.

Bareel: Stonden de vreemdelingen dan buiten deze actie?

Kris M.: We hebben het pamflet met de gegevens over loodvergiftiging gedeeltelijk in het Arabisch of het Berbers vertaald. Maar vergeet niet dat die mensen rechteloos zijn. Ze worden bijvoorbeeld afgedreigd als ze bij ons (de groepspraktijk) komen. Zo sprak Dr. Verhoeven tot sommigen van hen "Gij bij komministischen Dokter, gij hier buiten vliegen". Die afdreiging werkte effectief... Zo merkten we over de loop van de jaren dat sommige mensen hier wel nog met hun vrouw en kinderen komen, maar zelf niet meer.

GEVOLGEN

Bareel: Kunt u een voorbeeld geven

van wat de gevolgen zijn voor de verdere levensloop van een arbeider die op zijn werk erg door lood aangetast is geworden?

Kris M.: Ik heb hier het dossier van een man, een vreemdeling, die in 1974 met loodintoxicatie in de kliniek was opgenomen. Men stelde bij hem een zeer ernstige bloeddrukverhoging vast, nl. 24/13, die zelfs onder behandeling aanhield. Van begin 1974 tot einde 1975 werd deze man uitbetaald door het Fonds voor de Beroepsziekten. Toen werd de betaling plots stopgezet. Zonder dat hij het beseftte was reeds einde 1975 zijn erkenning door het Fonds ingetrokken. Waarschijnlijk had hij de Nederlandstalige beslissing van het Fonds dat hij niet langer loodziek werd bevonden, niet begrepen. Die man was reeds in november 1974 door de Métallurgie afgedankt. (Dat is een groot probleem: als men als arbeider zes maanden ziek is op de Métallurgie, dan wordt men afgedankt). Die man had in 1974, hij was toen vierenvestig jaar oud, toen hij ernstig ziek werd, ongeveer tien jaar gewerkt bij de loodhoogovens, een van de giftigste plaatsen in de fabriek. Het is perfect onmogelijk dat die man, voor zijn opname in de kliniek in 1974, geen symptomen van loodvergiftiging of hypertensie zou vertoond hebben. Bij de onderzoeken in het bedrijf moeten regelmatig verhoogde loodwaarden vast gesteld zijn; die man is daarvan nooit op de hoogte gebracht. Alleen al bij consultaties op de groepspraktijk hebben we in 1976 13 maal een blijvende sterk verhoogde bloeddruk vastgesteld. Blijvend verhoogde bloeddruk of hypertensie is een van de criteria van het Fonds om iemand blijvend arbeidsongeschikt te verklaren als gevolg van chronische loodintoxicatie.

Aangezien die patiënt einde 1975 door het Fonds was afgeschreven en niet tijdig beroep had aangetekend, heb ik in 1976 een hernieuwde aanvraag tot erkenning bij het Fonds moeten indienen. De geschiedenis van die tweede aanvraag is een ware lijdensweg. Aangezien het Fonds vasthield aan zijn medische beslissing van einde 1975, diende die Marokkaanse arbeider een proces in te spannen tegen het Fonds.

Pas nu, in 1981, is dat proces voorgekomen (ondertussen schiet het Ziekenfonds een invaliditeitsvergoeding voor). Een aangesteld deskundige, professor aan de U.I.A. is de toestand van die man aan het onderzoeken. Hij heeft daartoe onder andere het gezondheidsdossier bij de bedrijfsarts opgevraagd. Nu komt de bedrijfsarts vertellen dat die man reeds bij zijn aanwerving een licht verhoogde bloeddruk had, nl. 17/12. Maar onder het tental bloeddrukcijfers dat de bedrijfsgeneeskundige dienst tijdens die tien jaar opgenomen heeft, steken er

maar 2 die op een licht verhoogde bloeddruk wijzen, de overige bloeddrukmetingen zouden normaal geweest zijn.

Het besluit van de professorale expertise is dat de hypertensie bij die man wel degelijk het gevolg is van loodintoxicatie en dat hij sinds 1974 100% arbeidsongeschikt is. Indien zijn hypertensie niet afdoende behandeld kan worden, zal hij blijvend een sterk verhoogd sterfterisico dragen.

GENEESKUNDIGE DIENST

Bareel: Laten we nog eens terugkomen op de werking van de arbeidsgeneeskundige dienst bij de MHO...

Kris M.: Die arbeidsgeneeskundige dienst is tot en met geneeskunde in dienst van het patronaat. We hebben dan ook van in den beginne arbeidsgeneesheer Verhoeven aangevallen. Toen we in 1971 via het weekblad Vrijdag bekendmaakten dat Dr. Verhoeven gezegd had dat hij de criteria van het Fonds niet zou toepassen, heeft hij ons bij de Orde van Geneesheren aangeklaagd voor oncollegiaal gedrag. Dat is een van de redenen waarom wij toen geschorst worden zijn.

Bij het niet toepassen van de normen wordt Verhoeven gedekt door de Medische Arbeidsinspectie, die onder de verantwoordelijkheid van het ministerie van Arbeid ressorteert. We beschikken over een brief van Dr. Teuwen, de inspecteur-generaal van de Medische inspectie te Antwerpen, die hoofdverantwoordelijke is voor de controle op het naleven van de hygiënische voorschriften en normen in de fabrieken van de streek. In deze brief drukt Dr. Teuwen zijn ongenoegen uit dat Prof. Beckers, de directeur-generaal van Volksgezondheid, cijfers te weten is gekomen over de loodaantasting bij de arbeiders van de fabriek zelf. Ik veronderstel dat U deze cijfers gekregen hebt van Dr. Verhoeven, schrijft de inspecteur in zijn brief. En dan begint hij ongevraagd een lofzang op Dr. Verhoeven. Dr. Verhoeven zegt dat zich een verwijdering in het milieu opdringt vanaf een D-Ala boven de 20 milligram/liter urine, samen met waarden van lood in het bloed van meer dan 80 microgram/100 ml. Hieruit blijkt dus dat Dr. Verhoeven, met de zegen van de Arbeidsinspectie, zijn eigen normen toepast; normen die veel hoger liggen dan de normen die het Fonds aanhoudt om iemand arbeidsongeschikt te verklaren.

Wat gebeurt er in de dienst Arbeidsgeneeskunde? Wel, de verplichte preventieve onderzoeken, die evenwel geenszins gebruikt worden om aan serieuze preventie te doen. Ten tweede, het toedienen van de zgn. "rode pillen": dat zijn pillen met EDTA.

EDTA is een chelator, d.w.z. een chemische stof met de eigenschap om metalen te fixeren, vast te grijpen. EDTA wordt bij loodvergiftiging met baxters rechtstreeks in het bloed gebracht om overal in de weefsels van het lichaam lood te gaan fixeren en via de nieren uit te scheiden. Maar het toedienen van EDTA langs orale weg, onder de vorm van pillen, is verboden volgens de arbeidsgeneeskundige voorschriften. Want het is niet alleen totaal inefficiënt, het kan zelfs een omgekeerd effect hebben, omdat het EDTA extra hoeveelheden ingeslikt lood in het darmkanaal kan fixeren en in de bloedbaan brengen.

Een maand geleden kregen we hier een jonge Marokkaanse patiënt die weer eens drie pillen had moeten innemen. Die man had steeds gezworen om nooit zoals zijn vader op de Métallurgie te gaan werken, maar moet het uit economische noodzaak nu toch doen. Hij vertelde dat honderden arbeiders dergelijke pillen moeten innemen. Ondermeer wie op de agglomeratie (van ertsen) werkt, moet die pillen nemen.

Kris Merckx

Bareel: Stelt alleen de loodproduktie problemen voor de gezondheid van de werknemers?

Kris M.: Onlangs kwam hier een jonge arbeider die sinds een goed jaar werkt op een afdeling waar men een nieuw produkt ontwikkelt, nl. rhodium. Die man klaagt over het wegteren van grote stukken van zijn tandvlees. Volgens de arbeidsgeneesheer zou dat te wijten zijn aan een gebrek aan vitamine C. Dit lijkt me erg ongeloofwaardig, daar ook andere arbeiders op die afdeling in mindere of meerdere mate last hebben van hun tandvlees.

MAATREGELLEN

Bareel: Heeft de Métallurgie sinds de beroering van '78 maatregelen getroffen om de blootstelling van de werknemers aan looddampen en stofdeeltjes te verminderen?

Kris M.: Er zijn een aantal saneringsmaatregelen genomen, alles samen voor zo'n 800 miljoen fr. investeringen gedurende de laatste vijf jaar. Die maatregelen hebben vooral betrekking op het verlagen van het loodgehalte in het milieu. Voor een deel hebben die maatregelen een gunstige invloed op het arbeidsmilieu. Maar in sommige afdelingen krijgt men het tegenovergestelde effect. Men probeert er het lood meer binnen te houden en daardoor verhoogt de concentratie aan giftige stoffen binnenin. Een bekend geval is het geval Ruyssveld geweest. Ruyssveld was tegelijkertijd meestergast en syndicaal militant, met het statuut van 'beschermd werknemer', vermits hij in 1975 kandidaat was geweest op de ABVV-lijst voor de verkiezing van het Comité voor Veiligheid en Gezondheid. Eind 1979 werden in de afdeling van Ruyssveld testen gedaan met een afzuigstelsel dat de bedoeling had de in het milieu geloosde dampen beter te filteren. Maar binnen in het atelier verhoogde het gehalte loodstof geweldig tijdens de testen. Ruyssveld wilde de vensters openen om die dampen te laten ontsnappen en de arbeiders te beschermen. Dat mocht niet van een ingenieur omdat men vreesde dat die dampen in de omgeving zouden terecht komen. Toen Ruyssveld de gezondheid van zijn voornamelijk vreemde werkmakkers liet primeren en de vensters toch opende werd hij op staande voet ontslagen. Toen de arbeidsrechtbank MHO in 1980 veroordeelde wegens het ongewettigd afdanken van Ruyssveld, weigerde MHO hem heroptenemen en tot nu toe betaalde ze geen frank verbrekingsvergoeding.

De sanering zou votop aan de gang zijn. Uit de eerste resultaten blijkt dat de sanering op de agglomeratie noch voor het milieu buiten, noch voor het milieu binnen de fabriek echt verbetering heeft gebracht. Aan de grote pollutiehaarden, zoals de loodhoogovens, de raffinage en de agglomeratie schijnen, voor zover we dat kunnen opmaken uit het aantal patiënten dat we krijgen, de problemen voor de arbeiders in geen geval opgelost te zijn.

De bedrijfsleiding zegt dat het onmogelijk is om zonder het stilleggen van de produktie, aan installaties zoals die hoogovens verbeteringen aan te brengen. Belgische arbeiders geloven niettemin dat het best mogelijk is om de werkomstandigheden aan de ovens in belangrijke mate te verbeteren zonder ze stil te leggen.

Bareel: Hoe zit het met de syndicale werking in de MHO?

Kris M.: De MHO is een fabriek die inzake syndicale strijd ver achter staat op b.v. het nabijgelegen Cockerill Yards. Dat ligt vooral bij het paternalistisch en tegelijk autoritair-repressief optreden van het patronaat, dat geprobeerd heeft het opkomend syndicalisme te fnuiken, zeker wat betreft milieu en beroepsziekten. Als syndicalist in de MHO werken is echter een moeilijke opdracht.

Bareel: Welke syndicale eisen zijn volgens u prioritair?

Kris M.: Een eerste is dat de resultaten van de driemaandelijkse medische onderzoeken aan de werknemers zo vlug mogelijk meegedeeld worden. Ten tweede zou het aanstellen en het ontslaan van de arbeidsgeneesheer uitsluitend de bevoegdheid van de werknemers-afgevaardigden in het Comité voor Veiligheid en Gezondheid moeten zijn. En een derde eis is dat de arbeidswetgeving in die zin zou gewijzigd worden, dat het de patroons niet langer zou toegelaten zijn, om arbeiders die het slachtoffer zijn, hetzij van een beroepsziekte, hetzij van een arbeidsongeval, na 6 maanden af te danken.

TOT BESLUIT

Tot hier de drie versies over de arbeidsomstandigheden in de MHO te Hoboken. Aangezien er nogal eens tegenstrijdigheden in deze versies opduiken, hebben we het nodig geacht om ons over bepaalde punten verder te informeren. Het volgende besluit lijkt ons dan ook zinnig:

Algemeen kan worden gesteld dat er door de MHO een duidelijke inspanning geleverd is om de lozing van afvalstoffen (i.c. vooral loodstof) te verminderen. Toch liggen de loodconcentraties binnen de fabriek nog beduidend hoger dan 2,5 microgram m3 waarover P. Pichal spreekt of dat "beetje hoger" (dan 2 microgram) van P. Lannoy. Zo bedroeg volgens het Centrum voor Lucht- en Waterverontreiniging het maandgemiddelde (van de daggemiddelden) bij de loodhoogovens in november '80 31,2 microgram/m3 lucht en in december '80 59 microgram.

Over het 'ver onder welke drukke straat van België' liggen (Lannoy) laten we de lezer op basis van bijgaande tabel zelf oordelen.

Verder vinden we het onaanvaardbaar dat zowel delegée P. Pichal als personeelschef J. Van den Berg de gevaren van blootstelling aan lood menen te moeten relativiseren. Regelmatige blootstelling aan lood, ook al komt daar tijdelijke verwijdering tussendoor, kan nochtans blijvende gevolgen

hebben (bv. hypertensie met hart- en bloedvatenziekten als gevolg, zenuwverlamming, nieraandoeningen). Het is waar dat de spectaculaire symptomen van de uiterst ernstige acute loodintoxicatie (hersenenontsteking met door of ernstige neurologische sekwellen als gevolg, hevige darmkolieken, zenuwverlammingen) veel minder voorkomen. Maar de zogenaamde subklinische loodintoxicatie komt wel veel voor, geeft vage maar hinderlijke symptomen (vermoeidheid, gebrek aan eetlust, hoofdpijn, verminderde spierkracht, darm- en maaglast, enz.) en ondermijnt de gezondheid vaak op een sluipende manier.

In 1978 is de MHO onder druk van de werknemers de loodaantasting op de arbeidsplaatsen meer preventief gaan opsporen. Lannoy verwijst in dit verband naar de verstrenging van de normen door het Fonds voor Beroepsziekten in 1978. Deze normen gelden echter al sinds 1972. Dit leidde tot de door K. Merckx en P. Lannoy aangehaalde spectaculaire stijging van het aantal dossiers bij het Fonds. Maar de normen die het Fonds toepast zijn nog niet streng genoeg om alle negatieve gevolgen voor de gezondheid van de werknemers uit te schakelen (Tijdschrift voor Geneeskunde 1980).

Van het Fonds voor Beroepsziekten vernamen we verder dat het aangegeven overplaatsingen bijna uitsluitend Belgen betreffen.

De Marokkanen die bij de hoogovens en op de raffinage werken, komen dus voor aangegeven overplaatsing (wat recht geeft op gratis gezondheidszorg en zonodig op bijpassing van het loon, en op de latere aanspraakmogelijkheden op tussenkomst door het Fonds)

bijna niet in aanmerking. Voeg daarbij dat de vreemde arbeiders niet geïnformeerd worden over de resultaten van de preventieve onderzoeken en over de gevaren van het werk op de hoogovens en de raffinage... dan lijkt het ons lang niet zo zeker meer dat de grote aanwezigheid van Marokkanen op deze plaatsen alléén te wijten is aan het continu werk en niets te maken heeft met de ongezonde arbeidsomstandigheden.

Uit de indruk die we van het gesprek met Pichal overhielden, noteren we vooral een sterke bezorgdheid voor de werkgelegenheid, die als consequentie heeft dat er in ieder geval geen 'te hoge eisen' aan de arbeidsomstandigheden in het bedrijf mogen worden gesteld. Maar wat zijn 'te hoge eisen'? We vragen ons af in hoeverre zijn standpunt representatief is voor wat de arbeiders in het bedrijf hierover denken. Zijn standpunt kan tevens leiden tot een controverse tussen enerzijds de arbeiders in het bedrijf en anderzijds de bewoners van de betrokken buurt (deels arbeiders van de MHO) die via acties juist wel iets aan deze omstandigheden willen veranderen.

Het zijn niet de enige vragen waar Bareel mee blijft zitten. We zijn er namelijk niet geheel in geslaagd, alles op een rijtje te zetten. Een belangrijke oorzaak daarvan is, dat we bij een aantal personen, die niet in dit dossier aan het woord komen, op terughoudendheid zijn gestoten, zodat we uiteindelijk niet alle informatie hebben kunnen krijgen, die we vanaf het begin hadden vooropgesteld.

Dat geeft ons toch wel te denken. Echt geen vuiltje aan de lucht?

Tabel. Loodintoxicatie (aantal microgram per m3 lucht.)

Plaats	Concentratie
Loodhoogovens MHO gem. november 1980 (1)	31,2
Loodhoogovens MHO gem. december 1980 (1)	59
Wijk Moretusberg, Curiestraat hoogte ca. 10 à 20 m, december 1980, Maalbootstraat	6,5 4,15
Kunstaal en Belliardstraat Brussel 15 à 20 m hoogte (2)	1,2 à 4,3
Rooseveltplaats Antwerpen 15 à 20 m hoogte (2)	0,8 à 5,2
Kunstaal en Belliardstraat Brussel 1,65 m hoogte (3)	3 à 10
Rooseveltplaats Antwerpen 1,65 m hoogte (3)	2 à 4,8

- (1) Loodgehalte atmosfeer ateliers, bron: Centrum voor Lucht- en Waterverontreiniging. Metingen gedaan gedurende 24 uur.
- (2) Bron: Ministerie van Volksgezondheid, metingen uitgevoerd in de periode '72-'74.
- (3) Metingen testaanloop, maart 1981. Extrema van 8-20 uur, 1,65 m. wordt genomen als gemiddelde mondhoogte.

Soweto...Schaarbeek, St. Joost of de apartheidsofbouw.

In de Brusselse agglomeratie worden door gemeenten en justitie maatregelen genomen die diepe sporen zullen achterlaten. Het geweld, dat de uitvoerende en gerechtelijke machten t.o.v. bepaalde minderheden uitoefenen, is dermate onrechtvaardig en onwettelijk dat enkel de organisatie van een effectieve weerstand het uitbarsten van het "tegen-geweld" zal kunnen voorkomen.

In St. Joost worden Marokkaanse en Turkse gastarbeidersgezinnen onwettelijk behandeld wanneer zijn, op bevel van de burgemeester geen inschrijving in de gemeentelijke bevolkingsregisters kunnen bekomen.

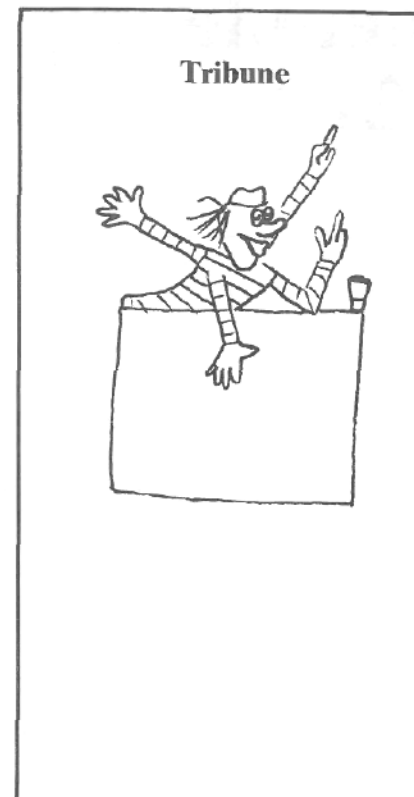
In Schaarbeek worden Marokkanen onwettelijk behandeld wanneer zij (meer dan 140) plots op straat en in café's door gewapende politie en rijkswacht (in burgerpak!) om 18u overvallen worden, geboeid, in bussen gestopt om later in het justitiepaleis uren opgesloten te worden, uitgescholden, ontkleed, gefotografeerd na vingerafdruk en ondervraagd om in de vroege ochtend weer losgelaten te worden.

Dit zijn geen uitzonderlijke feiten. Vele andere plagerijen, kwellingen en beledigingen zouden vermeld kunnen worden.

De beide aangehaalde feiten liggen enerzijds in het verlengde van dit racistische praktijkcontinuüm, maar overtreffen anderzijds het dagelijkse racisme in drie opzichten: de confrontatie

a) gebeurt nu openlijk
b) wordt massaal op bepaalde gastarbeidersgroepen (bv. Marokkanen) toegepast en
c) gaat expliciet uit van beleidsverantwoordelijken (procureur des konings, burgemeesters, enz.) en niet enkel van (z.g. slecht opgeleide) uitvoerende agenten en/of ambtenaren. De beleidsvoerders schrikken er ook niet voor terug aan hun optreden grote ruchtbaarheid te geven. Op 18 juni werd de "veiligheidsoperatie" razza door de burgemeester van Schaarbeek, als eerste agendapunt van de gemeenteraadszitting triomfantelijk aan de raadsleden meegedeeld.

...Op het hetzelfde ogenblik organiseerde zijn collega uit St. Joost in de gemeentelijke raadszaal een persconferentie om de (gemeentelijke) "immigratiestop-huisvestingssanering"-operatie te rechtvaardigen...

Deze openlijke, algemene en van overheidswege georganiseerde aanval op vreemdelingengroepen betekent een belangrijke stap voorwaarts in de Brusselse apartheid(samenlevings-)opbouw en dit om de volgende redenen:

a) de bedreven mishandelingen en de onwettige praktijken zullen bij de vreemdelingen, gastarbeiders of migranten blijvende letsels achterlaten - ongeacht alle mogelijke latere rechtzettingen, verontschuldigen of intrekkingen. In de gangen van het justitiepaleis schreeuwden rijkswachters in de nacht van 18 juni: "Les lois en Belgique, c'est fait pour les Belges, pas pour les étrangers" ("de wetten in België zijn gemaakt voor de Belgen, niet voor de vreemdelingen"). (1) Die vreemdelingen zullen dus nu goed weten en goed ervaren hebben dat - alle wetsontwerpen ter bestrijding van racistische daden ten spijt - de democratische wetten niet voor hen gemaakt zijn, laat staan afdwingbaar... en dat zullen zij niet gauw vergeten.

b) Een veel dieper litteken - naar mijn mening niet mee uit te wissen - is

de aanval op, en het door het slijk trekken van wat mensen tot hun diepste en hoogste waarden rekenen. Tijdens de hoorzitting zei een jongen van 17 jaar: "Zij, (de politie) hebben een pelgrim (Mekka-bedevaartganger) met een lange witte baard en een djeballa, geboeid en meegepakt... dat mag toch niet!..." Het respect voor de ouderen, voor diegenen die zich aan god onderwerpen enz. heeft in bepaalde Brusselse wijken geen enkele betekenis meer. Die jongen zal dat ook nooit vergeten. Ofwel zal hij het ondergaan, ofwel zal hij het vroeg of laat wreken... maar dat is voor binnen enkele jaren.

c) Deze veiligheids- en saneringsoperaties zijn een uitstekend middel voor burgemeesters en gemeentelijke politici om een stuk populariteit bij de Belgen (Belgische staatsburgers en kiezers) te winnen. De gemeenteraadsverkiezingen 1982 staan voor de deur. Het stemrecht voor de gemeenteraadsverkiezingen is de vreemdelingen (tot nu toe) niet gegund. Die (weerloze) categorie vormt dus een ideale zondebok voor alle mogelijke gemeentelijk wanbeleid. Zij stemmen niet, dus moeten zij gestraft worden. Als de burgemeester van Schaarbeek i.p.v. een TAK-betoging iedere maand een vreemdelingenjacht kan organiseren, dan weet hij ook hoeveel voorkeurstemmen hij zal halen... In de huidige omstandigheden betekent het niet-toekennen van het stemrecht niet enkel een aanleiding, een verleiding om het rassengeweld voor elektorale doeleinden te gebruiken, maar erger: het stemrecht weigeren is nu reeds de organisatie van dat rassengeweld.

In die omstandigheden zal de Belgische staatsburger, wil hij niet betrokken worden bij de apartheidsofbouw, het pad van de burgerlijke ongehoorzaamheid moeten bewandelen, bv. door de boycot van de komende gemeenteraadsverkiezingen in Brussel...

A. Martens

- (1) Herhaaldelijk door de verschillende getuigen bevestigd, tijdens de hoorzitting van de onderzoekscommissie van de Belgische Liga voor de Verdediging van de Rechten van de Mens op 13 juli 1981.

In het vorig statistiekje (Bareel 14) stelden we vast dat de werkloosheidsvoet bij de vreemdelingen in Vlaanderen sterk onder het rijksgemiddelde ligt, dat ze in Brussel bijna gelijk is aan dat gemiddelde en dat Wallonië er een stuk boven ligt.

Werkloze vreemdelingen in de gewesten (deel 2)

In tabel 4 hebben we de werkloosheidsvoeten bij de totale (vreemdelingen + Belgen) beroepsbevolking berekend.

Naast elke voet staat tussen haakjes de verhouding tussen de vreemdelingenwerkloosheidsvoet (tabel 3 in Bareel 14) en de corresponderende werkloosheidsvoet in tabel 4. We vinden hier opnieuw dat de verhouding tussen de **vreemdelingenwerkloosheidsvoet** en de **totale** werkloosheidsvoet ongeveer gelijk is aan 2.

Het gewest dat een uitzondering maakt op deze regel is Vlaanderen, waar de verhouding slechts 1,4 bedraagt. Tegen de traditie in is dit het gevolg van de matige werkloosheid bij de **migrantenvrouwen**. Rekening houdend met de gewestelijke werkloosheidsvoet bij mannen, zijn de **mannelijke** migranten gewestelijk niet minder werkloos dan hun Waalse of Brusselse collega's. De migrantenvrouwen in Vlaanderen zijn wel minder werkloos dan hun collega's in de andere gewesten. Hoe komt dit?

Zonder een volledig antwoord op deze vraag te geven, zetten de volgende elementen ons toch reeds op een spoor:

1. De migrantenvrouwen werkzaam in Vlaanderen zijn in vergelijking met het rijksgemiddelde **ondervertegenwoordigd** in de beroepsgroepen waar de werkloosheid bij migrantenvrouwen zeer hoog ligt (zie tabel 5).
2. Deze beroepsgroepen zijn samen verantwoordelijk voor 60% van de migrantenvrouwenwerkloosheid in het Rijk.
3. De Vlaamse migrantenvrouwen zijn daarentegen oververtegenwoordigd in beroepen met een zeer grote werkzekerheid: 15,58% onder hen oefenen hooggeschoolde beroepen uit, zitten in het onderwijs of de medische sector, of zijn kaderlid of bedrijfsleider. Voor het Rijk bedraagt dit percentage gemiddeld slechts 11,93%.

Tabel 4: Werkloosheidsvoeten bij de totale (migranten + Belgen) beroepsbevolking. Per gewest, midden 1977.

	Man	Vrouw	Totaal
Vlaanderen	3,15% (2,00)	11,91% (1,32)	5,97% (1,40)
Wallonië	4,96% (1,96)	13,03% (1,96)	7,45% (1,85)
Brussel	4,90% (2,10)	8,48% (1,91)	6,28% (1,94)
Het Rijk	3,81% (2,28)	11,81% (1,75)	6,47% (1,85)

Bron: N.I.S. sociaal-economisch onderzoek; RVA-telling einde juni '77.

Tabel 5: Aandeel van beroepsgroepen met hoge migrantenvrouwenwerkloosheid in de totale werkgelegenheid voor migrantenvrouwen. Toestand april 1977.

	Het Rijk	Vlaams gewest
73. Kleermakers, coupeurs e.d.	5,86%	5,38%
76. Bankwerkers, gereedschapsmakers	3,07%	2,12%
87. Inpakkers, capsuleerders, etiketteerders	2,35%	1,84%
89. Handlangers e.d.	2,76%	3,16%
91. Huishoudelijk, hotel- en keukenpersoneel	22,32%	14,90%
Totaal	38,36%	27,40%

3. Tenslotte zijn de Vlaamse migrantenvrouwen met een hoger percentage aanwezig in de groep bedienden (grotere werkzekerheid) en in de groep werkgevers, zelfstandigen en helpers, groep die geen toegang heeft tot de werk-

loosheidssteun. Zo behoren 36% van de migrantenvrouwen in Vlaanderen tot de bediendengroep (het Rijk: 33%) en 17,7% tot de groep zelfstandigen, bedrijfsleiders en helpers (het Rijk: 15%).

Frank Moulaert.

De tewerkstelling van vreemde arbeiders

In deze juridische kroniek wil ik het hebben over de procedure van toekenning, de geldigheid en de criteria van intrekking van arbeidskaarten en vergunningen evenals over de sancties bij schending van de reglementering en over de verhouding tussen deze reglementering en die betreffende het verblijf van vreemdelingen in België.

Procedure:

Arbeidskaarten en vergunningen dienen aangevraagd te worden via de gewestelijke directie van de R.V.A. Wanneer het dossier volledig is, zendt zij het naar het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid waar in eerste instantie beslist wordt over de aanvraag.

De arbeidsvergunning die bestaat uit een van de aangevulde aanvraagformulieren wordt naar de werkgever gezonden. De arbeidskaart wordt afgeleverd door tussenkomst van de gemeentelijke administratie van de verblijfplaats van de betrokkene.

Indien de werknemer reeds regelmatig in België verblijft kan hij of zijn werknemer binnen de tien dagen van de verzending van de kennisgeving beroep aantekenen bij de bevoegde Minister of Staatssekreteraris.

In de praktijk wordt een beroep gewoonlijk niet verworpen omdat het niet tijdig ingediend werd.

De immigratiestop van 1974 brengt met zich mee dat de aanvragen van arbeidskaarten B bij immigratie meestal in eerste instantie door de administratie geweigerd wordt.

In beroep wordt dit eventueel herzien door de bevoegde staatssekreteraris. De huidige immigratie gebeurt dan ook niet meer op basis van een arbeidsmarktonderzoek door de administratie, maar wordt op politiek niveau beslist.

Het duurt maanden vooraleer men een antwoord krijgt betreffende zijn aanvraag van tewerkstelling van een vreemde werknemer, of een arbeidskaart krijgt. Indien het uiteindelijk antwoord positief is, zal een arbeidskaart toegekend worden die de periode dekt gedurende dewelke de vreemdeling reeds tewerkgesteld was. Tot aan de toekenning van arbeidskaart en vergunning was dit echter een illegale tewerkstelling.

De intrekking van arbeidskaarten en vergunningen:

De arbeidsvergunning en arbeidskaart kunnen om de volgende redenen ingetrokken worden: (KB 6/11/1967)

- Art. 11 — § 1. De arbeidsvergunning kan worden ingetrokken:
- 1° wanneer de werkgever gebruik heeft gemaakt van bedrieglijke praktijken of onjuiste verklaringen heeft afgelegd om ze te bekomen;
  - 2° wanneer de werkgever de voorwaarden waaraan zij onderworpen is niet eerbiedigt;
  - 3° wanneer de werkgever niet is tewerkgesteld overeenkomstig de loons- en andere arbeidsvoorwaarden die gelden voor de Belgische werknemers;
  - 4° wanneer de tewerkstelling strijdig is hetzij met de openbare orde of met de openbare veiligheid, hetzij met de wetten en reglementen, hetzij nog met de internationale overeenkomsten en akkoorden inzake de aanwerving en de tewerkstelling van werknemers van vreemde nationaliteit;
  - 5° wanneer de werkgever de wettelijke en reglementaire verplichtingen betreffende de tewerkstelling van werknemers niet nakomt;
  - 6° wanneer de arbeidskaart van de werknemer die de werkgever tewerkstelt, wordt ingetrokken.

§ 2. De arbeidskaart kan worden ingetrokken;

- 1° wanneer de werknemer gebruik heeft gemaakt van bedrieglijke praktijken of onjuiste verklaringen heeft afgelegd om ze te bekomen;
- 2° wanneer de werknemer de voorwaarden waaraan haar toekenning onderworpen is niet eerbiedigt;
- 3° wanneer de tewerkstelling van de werknemer strijdig is, hetzij met de openbare orde of met de openbare veiligheid, hetzij met de wetten en reglementen;
- 4° wanneer de arbeidsvergunning van de werkgever die de werknemer tewerkstelt, wordt ingetrokken.

Artikel 11 ss2 1° wordt o.a. toegepast i.v.m. "schijnhuwelijken". Een schijnhuwelijk is een huwelijk dat alleen besloten werd met de bedoeling een verblijfs- en arbeidsrecht in België te bekomen. De betrokkenen zullen dan ook meestal slechts een beperkte tijd samenwonen. Het K.B. van 5/10/1979 heeft de voorwaarde van samenwonen uitdrukkelijk in de wetgeving opgenomen betreffende de toekenning van de arbeidskaart A.

Indien een vreemdeling niet meer samenwoont vooraleer hij de arbeidskaart A via zijn echtgeno(o)t(e) bekomen heeft, zal hij ze niet meer kunnen bekomen en het land dienen te verlaten.

Indien hij na deze arbeidskaart bekomen te hebben niet meer samenwoont dient Tewerkstelling en Arbeid te bewijzen dat het een schijnhuwelijk betrof om ze te mogen intrekken op basis van art. ss2 1°. Zo beval onlangs een rechter in kort geding de intrekking van een arbeidskaart A en het verblijfsbewijs op te schorten daar Tewerkstelling en Arbeid zich niet alleen mocht baseren op de verklaring van de echtgenote dat de betrokkene enkel met haar gehuwd was om zijn verblijfsituatie te regulariseren.

Sancties i.v.m. de schending van de reglementering op de tewerkstelling van vreemde werknemers.

Door de wet van 22/07/1976 werden

deze sancties verzwaaard.

Per illegaal tewerkgestelde vreemdeling kan een boete opgelegd worden van 40 tot 80.000 frank met een maximum van 150.000 frank, evenals een gevangenisstraf van 8 dagen tot een maand. Bij herhaling binnen de drie jaren wordt dit 40 tot 200.000 frank en een maand tot één jaar gevangenisstraf.

De rechtbank kan eveneens de tijdelijke of definitieve, gedeeltelijke of volledige sluiting van de onderneming bevelen. In de praktijk wordt dit echter slechts zelden toegepast. De reparatiekosten van een illegaal tewerkgestelde vreemdeling zullen eveneens op de werkgever verhaald worden.

De verhouding tussen arbeids- en verblijfsreglementering

De verblijfsreglementering heeft voorrang op de arbeidsreglementering. Het feit over een arbeidskaart te beschikken geeft niet automatisch recht op verblijf. Zo bepaalt artikel 9 van het K.B. N°34 dat: "Onverminderd de inzake het binnenkomen het verblijf en de vestiging van vreemdelingen geldende bepalingen, mogen de personen die de Belgische nationaliteit niet bezitten niet in het Rijk komen om er tewerkgesteld te worden zonder een arbeidskaart te hebben verkregen". In de Kamercommissie van Justitie stelde een volksvertegenwoordiger voor, een bepaling op te nemen in de nieuwe verblijfswet die zou inhouden dat een vreemdeling die een arbeidskaart bekam eveneens een recht op verblijf zou hebben. Dit amendement werd echter verworpen.

Zoals een vreemdeling in principe België niet mag binnenkomen om er tewerkgesteld te worden zonder op voorhand een arbeidskaart bekomen te hebben, mag een vreemdeling België niet binnenkomen om er langer dan drie maanden te verblijven zonder in het buitenland een machtiging tot voorlopig verblijf bekomen te hebben.

De Minister van Justitie beschikt over een zeer ruime appreciatiebevoegdheid om deze machtiging al dan niet te verlenen.

Hij beschikt dan ook over de bevoegdheid om de geregionaliseerde bevoegdheid betreffende de toekenning van arbeidskaarten te doorkruisen.

Men kan zich afvragen voor hoever dit te rijmen valt met de staatshervorming.

Dat de arbeids- en verblijfsreglemen-

tering elkaar beïnvloeden maar niet parallel lopen, blijkt uit de evolutie van de gezinsherenigingspolitiek en het recht op terugkeer na verblijf in België na een afwezigheid in het buitenland.

Vanaf einde 1977 worden de Belgische overheden veel strenger betreffende het toekennen van een verblijfsrecht aan de familieleden van regelmatig in België verblijvende vreemdelingen. De betrokkene moest effectief tewerkgesteld zijn en de overkomst van de kinderen wordt slechts aanvaard indien de beide echtgenoten in België verblijven.

In oktober 1979 worden de toekenningscriteria van de arbeidskaart A onder andere om die reden gewijzigd. Zo zullen de wettelijke of aangenomen ongehuwde kinderen slechts een arbeidskaart A bekomen indien beide echtgenoten in België onder hetzelfde dak wonen.

Bij een feitelijke scheiding of indien slechts één van de twee echtgenoten in België verblijft, zullen de kinderen dan ook geen arbeidskaart bekomen.

De wet van 15/12/1980 stelt niet meer als voorwaarde voor het verblijf van de kinderen dat beide echtgenoten in België moeten verblijven. Het is echter weinig waarschijnlijk dat de toekenningscriteria van de arbeidskaart in die zin zullen aangepast worden.

Het is dan ook zeer goed mogelijk dat een vreemdeling in België voor onbepaalde duur mag verblijven, maar vijf jaar moet wachten vooraleer hij in België mag werken. Deze ongerijmde situatie betekent een aanmoediging voor het in het zwart werken van de betrokkene. Het is niet erg realistisch te verwachten dat hij jaren zal wachten voor hij werk zoekt en vindt.

Wat het recht op terugkeer van vreemdelingen betreft, heeft de wet van 15/12/1980 bepaald dat vreemdelingen een recht op terugkeer hebben gedurende één jaar, indien zij bij hun terugkeer nog beschikken over een geldig verblijfsdokument.

De Minister van Justitie verantwoordde dit door er op te wijzen dat een arbeidskaart A bij afwezigheid slechts één jaar geldig bleef. De Commissie Rolin had gevraagd een recht van terugkeer van twee jaar te voorzien.

De argumentatie van de Minister is gebaseerd op een dienstnota van het ministerie van Tewerkstelling en Arbeid die het volgende bepaalt:

Een arbeidskaart A wordt ongeldig na dat men zes maanden uit de bevolkingsregisters geschrapt is. Indien men 6 maanden maar minder dan één jaar geschrapt is, kan men een nieuwe arbeidskaart A bekomen waarmee men gewoonlijk zijn verblijf kon regulariseren.

Deze dienstnota is echter zelf gebaseerd op de vroegere verblijfsreglementering die bepaalde dat verblijfstels vervielen na een afwezigheid van zes maanden in het buitenland. Ze heeft geen eigen juridische waarde daar alleen de Koning bevoegd is om de criteria en de voorwaarden tot toekenning, geldigheid, verlenging, vernieuwing, weigering en intrekking van de arbeidskaarten te bepalen. De Minister van Tewerkstelling en Arbeid en zijn administratie beschikken niet over deze bevoegdheid.

Een arbeidskaart A blijft dan ook geldig zolang zij niet ingetrokken is. Verblijf in het buitenland gedurende een bepaalde periode wordt in de reglementering niet vermeld als criterium tot intrekking van een arbeidskaart. Wel is het zo dat men over een arbeidskaart en een verblijfsrecht moet beschikken om op regelmatige wijzen in België te verblijven en te werken.

Het is dan ook eigenaardig dat een administratieve praktijk van Tewerkstelling en Arbeid, die gebaseerd was op een bepaling van de verblijfsreglementering, er toe leidt dat de verblijfsreglementering aan deze administratieve praktijk aangepast wordt.

Besluit:

Binnen de reglementering betreffende de tewerkstelling van vreemde werknemers is in feite alles mogelijk. Zowel een "toeristenimmigratie" als een volledige immigratiestop.

Deze reglementering is door talrijke wijzigingen men de verspreide wetteksten zeer onoverzichtelijk geworden en zij voorziet niet in doeltreffende beroepsmiddelen voor de betrokken vreemdeling.

Haar gebrekkige coördinatie met de verblijfsreglementering leidt tot ongerijmde situaties.

Men kan zich dan ook afvragen of zij zoals de verblijfsreglementering die einde 1980 herzien werd niet in dezelfde geest zou moeten herzien worden.

G. de Moffarts.

ik wil bareel

Naam: .....
Adres: .....
Functie: .....

° Neemt een abonnement tegen 250F/jaar. Overschrijving op rekening 001-0967311-06 van Bareel met vermelding "abonnement 1981".

° Bestelt ... promotienummers (Bareel nr. 14) tegen 30 fr per exemplaar. Overschrijving op rekening van Bareel met vermelding "promotienummer(s)".

Opsturen naar:
Administratie Bareel
Gallaitstraat 78
1030 Brussel

Dokumentatie

Deze rubriek wordt verzorgd door de dokumentatiediensten van Bareel en O.C.G.B. Materiaal ter aankondiging kunt u zenden aan Bareel, Christine Van der Heyden, Gallaitstraat 78, 1030 Brussel.

Boeken.

Maria,
les fleurs d'amandier

collection "le feu de la vie"
les éditions ouvrières

Maria, les fleurs d'amandier.
Maria Ostenero-Leon, les éditions Ouvrières, Paris 1981.

Als dochter van Spaanse ouders in Marokko, groeide Maria op tussen andere Algerijnse, Italiaanse, Franse en Spaanse immigrantenfamilies.

In de herfst van 1973 emigreert ze op haar beurt met man en kinderen naar Frankrijk. Daar volgt een moeizame aanpassingsperiode: een koude, voordien onbekende winter waarin ze wordt gekonfronteerd met uitbuiting, misprijzen en eenzaamheid. Gedurende die lange winter ziet ze de amandelbloesem ontluiten, de eerste bloemen van de aankomende lente.

De situatie van de vreemde kinderen in het Nederlandstalig onderwijs te Brussel.

Piet Naesens, Onthaalcomité voor Gastarbeiders van Brabant, december 1980, 21p. en bijlagen.

In deze nota van het O.C.G.B. wordt de evolutie van het aantal migrantenkinderen in het Nederlandstalig onderwijs te Brussel belicht, evenals hun problemen, en worden er oplossingen naar voor geschoven.

Algerije.

(Serie: onderwijs in de derde wereld). P. Naesens en C.C. De Keyser, Leuven, Helicon (Tiensestraat 36), 1981, 200p.

Deze studie bevat een historische schets van het onderwijs sinds de aankomst van de Arabieren in de 7e eeuw, een bespreking van het koloniaal onderwijs tijdens de Franse periode, een overzicht van de organisatie van het onderwijs na de onafhankelijkheid en een bespreking van de huidige problemen.

Jeugdhuiscentrum West
Menenstraat 24
1080 Brussel (st. Jans-Molenbeek)
vrijdag 16 oktober, film
"Dupont Lajoie", om 20u

Zeer boeiende film die ons confronteert met de problemen van enkele Algerijnen in en om een vakantie-kamp waar de "brave Franse burger" zijn vakantie komt doorbrengen. In samenwerking met SKR, OCGB en VOCOM.

Vrijdag 13 november, 20u
Diareeks "Gastarbeiders waarom?" met commentaar. In samenwerking OCGB en VOCOM.

Theater TIEDRIE voert op: Charkawa, een stuk van de Egyptenaar Salah Abdel Saboor, in een bewerking door de Belgische toneelschrijver Tone Brulin. Wanneer? Dinsdag 6, woensdag 7 en donderdag 8 oktober om 20u30 in de Beursschouwburg. Een aanrader!

Visumplicht.

In 1980 voerden de Benelux-landen, Frankrijk, West-Duitsland en Zweden opnieuw de visumplicht in voor Turkse gastarbeiders. Dit wil dus zeggen dat Turken die deze landen willen binnenkomen van tevoren een visum moeten aanvragen, uitgezonderd voor dat land waarvoor men een verblijfsvergunning bezit. Dit alles heeft tot gevolg gehad dat Turken die dit jaar op reis willen naar Turkije, met een aantal administratieve moeilijkheden geconfronteerd werden, nog vóór ze aan de lange en vermoeiende autorit konden beginnen.

Daar de meeste Turken door Duitsland reizen, moesten zij dus een transitvisum aanvragen bij de Duitse Consulaire Dienst. Die dienst wijzigde onlangs haar praktijk in het afleveren van deze visa. Het gebeurde dat een Turks gezin ongeveer twee weken moest wachten alvorens zij de visumstempel kreeg. Aan het gebouw van het Consulaat konden wij zelf vaststellen dat mensen al om 6u 's morgens stonden aan te schuiven om er pas tegen de middag de vereiste papieren te krijgen. Minder gelukkigen konden het de daaropvolgende dag allemaal nog eens over doen.

Deze nieuwe regeling werd echter niet aan deze mensen meegedeeld, met het gevolg dat sommige families hun reis moesten uitstellen omdat zij niet tijdig de nodige formulieren in hun bezit hadden. Komt daarbij dat heel wat Turkse arbeiders ongeletterd zijn, zodat zij voor het invullen van de visum-aanvraag een beroep moesten doen op een Turkse tolk, en dat hier in sommige gevallen schandalig veel geld voor werd gevraagd. Om die wanpraktijk enigszins te verlichten, heeft het OCGB via een vrije radiozender een oproep gedaan tot deze mensen om hun formulieren gratis te laten invullen op het OCGB. Gedurende een tweetal weken verliep de samenwerking met de Consulaire dienst vrij vlot, maar na zekere tijd kon men niet meer aan de nodige formulieren geraken zodat de moeilijkheden zich herhaalden.

Het Duits Consulaat had immers opnieuw een herziening van haar praktijken ingevoerd die op vraag van het OCGB niet werd geargumenteed, tenzij met het feit dat zij het groot aantal aanvragen niet tijdig kon beantwoorden. Had de Duitse overheid die de visumplicht zelf had ingevoerd de stroom van aanvragen dan niet kunnen voorzien?

Het transitvisum voor Frankrijk stelt nog een ander probleem. Om dit te bekomen moeten de betrokken personen bewijzen dat ze op dat ogenblik effectief tewerkgesteld zijn. Konkreet komt het hier op neer dat men een attest van de werkgever waarbij men in dienst is, moet voorleggen. Turkse arbeiders die een vervangingsinkomen hebben, kunnen dus niet via Frankrijk naar Turkije.

Turken die naar België wensen te komen krijgen slechts een visum indien er geen twijfel bestaat over hun "goede trouw". Het moet duidelijk zijn dat zij niet wensen zich illegaal in België te vestigen.

Na de tweede wereldoorlog sloot België evenals de meeste west-europese landen akkoorden met heel wat landen om de visumplicht bij kort verblijf af te schaffen. Ten gevolge van de economische crisis ontstaat een hernieuwd wantrouwen in vreemdelingen. Men wenst een strenge controle uit te oefenen op het verkeer van vreemdelingen.

Moeilijkheden voor Marokkanen om paspoorten te bekomen.

Marokkanen die hun familieleden die in België verblijven wensen te bezoeken of bij hen wensen te verblijven ondervinden moeilijkheden om een paspoort te bekomen van hun nationale overheden.

Op 15 juni deelde een Marokkaanse ambtenaar mee dat de volgende procedure gevolgd dient te worden om in Marokko een paspoort te bekomen: Indien men als toerist wenst te komen moet men een tenlastennemingsattest voorleggen van een familielid dat in België verblijft. Dit attest moet geïssueerd worden door de gemeente van de verblijfplaats van de betrokkene in België, door het Belgisch Ministerie van Buitenlandse Zaken, door het Marokkaanse consulaat-generaal te Brussel en Ministerie van Buitenlandse Zaken te Rabat.

Indien de betrokkene in het kader van de gezinshereniging bij een familielid in België wenst te verblijven moet hij om een paspoort te bekomen een "certificat de regroupement familial" aanvragen bij het Marokkaans consulaat-generaal te Brussel.

Hiervoor dient degene die hem wil opnemen een geldig Belgisch verblijfsdokument en een attest van zijn werkgever voor te leggen.

Het is opvallend dat de vereiste van effectieve tewerkstelling voor de gezinshereniging overeenstemt met de inhoud van de dienstnote 200 CC/14/4 van dienst vreemdelingenzaken betreffende de gezinshereniging van vreemdelingen die niet de nationaliteit hebben van een EEG-Lid-Staat van november 1977.

Volgens de Marokkaanse vice-consul wordt deze procedure bevolen door de Marokkaanse overheden omdat een persoon die ziek is of werkloos niet over voldoende bestaansmiddelen beschikt om zijn familie te onderhouden.

Volgens de nieuwe Belgische reglementering die op 15 juli '81 in voege trad is het echter voldoende dat men regelmatig in België verblijft en niet kennelijk zonder voldoende bestaansmiddelen is om recht te hebben op gezinshereniging.

Op 15 augustus, zes weken na het in voege treden van de hogervermelde wet, vragen de Marokkaanse overheden nog steeds een bewijs van effectieve tewerkstelling om een "attestation de regroupement familial" af te leveren. Marokkaanse onderdanen die ziek of werkloos zijn en volgens de Belgische wetgeving recht hebben op gezinshereniging kunnen hun familieleden dus nog steeds niet laten overkomen.